

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σχολή Νομικών – Οικονομικών
και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Νομικής

**«Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Αλλοδαπών
στην Ελληνική Έννομη Τάξη»**

Επιμέλεια:

Παπαδόπουλος Αθανάσιος
Αρ.Μητρ.1340200200392

Υπεύθυνος καθηγητής:

κ. Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Εργασία στα πλαίσια της **Σύνθεσης Δημοσίου Δικαίου**
Η' Εξάμηνο

Αθήνα, Μάϊος 2006

Διάγραμμα περιεχομένων

Εισαγωγή : Γενική προβληματική της συνταγματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των αλλοδαπών.	3
A. I. Διακρίσεις αλλοδαπών.	4
A. II. Νομικές συνέπειες της ιδιότητας του πρόσφυγα (ενδεικτική προνομιακή περιπτώσιολογία).	6
A. III. Κοινωνιολογικές παρατηρήσεις και σχόλια ως προς τη μετανάστευση και αναγκαίες νομικές προεκτάσεις.	7
A. IV. Λαθρομετανάστευση, νομιμοποίηση και δικαιολόγησή της.	10
B. I. Διακρίσεις της νομικής προστασίας των αλλοδαπών και της νομικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων τους.	11
B. II. Η ρήτρα της αμοιβαιότητας και του μάλλον ευνοούμενου κράτους.	13
Γ. Συνταγματικό δικαίωμα, ορισμός και χρήση στο πεδίο του δικαίου των αλλοδαπών.	14
Δ. I. Μητρικά θεμελιώδη δικαιώματα.	15
Δ. I. α. Ανθρώπινη αξία.	16
Δ. I. β. Ισότητα.	17
Δ. I. γ. Ελευθερία.	18
Δ. II. Τα δικαιώματα του κοινωνικού χώρου.	19
Δ. II. α. Φυσική υπόσταση του αλλοδαπού.	20
Δ. II. β. Πνευματική υπόσταση του αλλοδαπού.	21
Δ. II. γ. Κοινωνική υπόσταση του αλλοδαπού.	22
Δ. II. δ. Ιδιωτική σφαίρα.	23
Δ. II. ε. Συλλογική δράση αλλοδαπών.	24
Δ. II. στ. Κατοχύρωση δικαστικής προστασίας αλλοδαπού στο Σύνταγμα.	26
Δ. II. ζ. ΜΜΕ, τύπος και πληροφόρηση ως προς τους αλλοδαπούς.	27
Δ. III. Τα οικονομικά δικαιώματα του αλλοδαπού: δικαίωμα στην οικονομική δραστηριότητα, δικαίωμα στην ιδιοκτησία και περιορισμοί, δικαίωμα στην εργασία.	27
E. I. Δικαιώματα ιδιάζοντος περιεχομένου για τους αλλοδαπούς.	30
E. I. α. Δικαίωμα εισόδου.	30
E. I. β. Δικαίωμα παραμονής, κίνησης και εγκατάστασης.	31

Ε. Ι. γ. Δικαίωμα εξόδου και απέλαση.....	31
Στ. Πολιτικά συνταγματικά δικαιώματα αλλοδαπών.	33
Συμπεράσματα (- περίληψη).....	34
Βιβλιογραφική επιλογή	36
Νομικά Άρθρα.....	37
Πίνακας Νομολογίας	38
Ευρετήριο Λημμάτων	39

Εισαγωγή : Γενική προβληματική της συνταγματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων των αλλοδαπών.

Το δίκαιο με την έννοια της δικαιοσύνης και των κανόνων που κατατείνουν σ' αυτήν διαδραματίζει διαφοροποιημένους ρόλους σε δύο επίπεδα. Το ένα επίπεδο είναι το κρατικό το οποίο εστιάζει περισσότερο στην ομαλότερη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού και το άλλο επίπεδο είναι το διαπροσωπικό που εστιάζει κυρίως στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Έτσι, αφενός λοιπόν έχουμε μία έννοια που διέπει ή που οφείλει να διέπει σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα τους θεσμούς, τα όργανα του κράτους, τη φιλοσοφία καθεμίας από τις τρεις διακεκριμένες εξουσίες, αφετέρου έχουμε μία έννοια που πηγάζει από την ίδια τη φύση του ανθρώπου όταν ο τελευταίος εξαναγκάζεται για να επιβιώσει να οργανωθεί σε κοινωνικά σύνολα και ομάδες.

Το βέβαιο είναι πως τα δύο επίπεδα διαπλέκονται και αλληλοεξαρτώνται. Το πρώτο δίνει βάση και ασφάλεια στο δεύτερο και το δεύτερο δίνει το ίδιο το νόημα της ύπαρξης στο πρώτο. Και στα δύο αυτά επίπεδα, το δίκαιο ως δικαιοσύνη, στηρίζεται απόλυτα σε τρεις γενικότερες αξίες, αυτές που συνοψίζονται στον όρο *μητρικά ή θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα* και δεν είναι άλλα από την *ανθρώπινη αξία*, την *ισότητα* και την *ελευθερία*. Για να υπάρχει λοιπόν δικαιοσύνη, οφείλει ο πολίτης να αναγνωρίζει και να σέβεται στον έτερο πολίτη και τα τρία αυτά δικαιώματα πάντοτε κατ' ίδιο τρόπο και μέγεθος και το κράτος στους θεσμούς και τα όργανά του να αναγνωρίζει τα ίδια δικαιώματα ως κριτήρια δράσης.

Επειδή όμως το συγκεκριμένο ζήτημα είναι πολύ θεωρητικό και επειδή το δίκαιο δοκιμάζεται στις λιγότερο εύκολες και ομαλές περιστάσεις, σίγουρα μία τέτοια περίπτωση είναι το πεδίο των αλλοδαπών. Οι αλλοδαποί σε κάθε κράτος αποτελούν μειονοτικές ομάδες που μάχονται για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους. Βεβαίως εδώ το θέμα δεν είναι τόσο απλό όσο αρχικά φαίνεται. Ποια είναι τα όρια των δικαιωμάτων των αλλοδαπών σε ένα ξένο κράτος; Μήπως η ακριβοδίκαιη κατανομή όλων των δικαιωμάτων σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς δεν αποτελεί παρά μία απατηλή εντύπωση

φαινομένης δικαιοσύνης; Με άλλα λόγια, μήπως η αντιμετώπιση των αλλοδαπών από το σύνολο των κανόνων δικαίου ως ημεδαπών επιφυλάσσει εν τέλει βάνουσες ανισότητες μεταξύ τους και υποκρύπτει παγίδες;

Από την άλλη πλευρά η γενικότερη προβληματική εστιάζει και σε ένα άλλο θέμα: Πώς θα έπρεπε να προστατεύονται καλύτερα τα δικαιώματα των αλλοδαπών; Μέσω κανόνων κοινού δικαίου ή μέσω του Συντάγματος; Στο ερώτημα αυτό ορθό θα ήταν από τώρα να δώσουμε μία πολύ πρόωρη απάντηση που αν μη τι άλλο μπορεί να θεωρηθεί και αυτονόητη. Το Σύνταγμα οφείλει να επέμβει και αν όχι ρητώς, οφείλουμε εμείς ως ερμηνευτές να θεωρήσουμε πολλά δικαιώματα των αλλοδαπών κατοχυρωμένα στο Σύνταγμα στις ίδιες ακριβώς διατάξεις που κατοχυρώνονται και για τους ημεδαπούς, εφαρμοσμένες αναλογικά. Μέχρι ποιο σημείο όμως θα ισχύσει αυτό; Και ακόμα παραπέρα, για ποιο λόγο κάποια δικαιώματα δεν κατοχυρώνονται συνταγματικά για τους αλλοδαπούς και κατά πόσο οι τελευταίοι μπορούν να προστατευθούν με άλλο τρόπο;

Σε όλα αυτά τα ερωτήματα θα αρχίσουμε να παίρνουμε σταδιακά απαντήσεις μέσα από την παρακάτω ανάπτυξη τόσο σε κάποια γενικότερης σημασίας ζητήματα, όσο και στην αναλυτική παρουσίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων που επιχειρείται ως προς του αλλοδαπούς.

A. I. Διακρίσεις αλλοδαπών.

Ο όρος «αλλοδαπός» δεν είναι καθόλου μονοσήμαντος. Υπό το κάλυμμα του όρου αυτού υπάρχουν πολλές έννοιες που υποκρύπτονται και ιδίως πολλές κατηγορίες μειονοτήτων που διαφέρουν μεταξύ τους τόσο από κοινωνιολογικής όσο και από νομικής απόψεως. Ειδικά για τη νομική πλευρά του ζητήματος, υπεάρχουν πολλές προεκτάσεις καθώς τα εσωτερικά συντάγματα των κρατών πολλές φορές έρχονται σε αντίθεση με νεότερους κανόνες του διεθνούς δικαίου ή και του κοινοτικού δικαίου το οποίο τα τελευταία έτη διαπλάθεται αδιάλειπτα και εστιάζει με μεγάλη ευαισθησία σε αυτές τις κοινωνικές ομάδες.

Πριν όμως προχωρήσουμε στις επι μέρους διακρίσεις των αλλοδαπών ας προσπαθήσουμε να δούμε τι σημαίνει η ίδιος ο όρος «αλλοδαπός». Η ειδοποιός διαφορά με τους ημεδαπούς είναι η ιθαγένεια. Αλλοδαπός είναι λοιπόν εκάινος ο οποίος έχει οποιαδήποτε άλλη από την ημεδαπή (ελληνική) ιθαγένεια ή εκείνος που δεν έχει καμία ιθαγένεια (ανιθαγενής). Εκείνος όμως που έχει διπλή ιθαγένεια, δηλ. π.χ. την ελληνική και μία άλλη θεωρείται ημεδαπός από το νόμο. Όσο για την ιθαγένεια δεν είναι πάρα ο δημοσίου δικαίου νομικός δεσμός ενός ανθρώπου με ένα κράτος δυνάμει του οποίου ο τελευταίος εντάσσεται στο λαό του κράτους αυτού.

Μετά λοιπόν από αυτή τη σύντομη εισαγωγική και κυρίως ορολογική παρατήρηση μπορούμε να διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες αλλοδαπών:

- Οι *κοινοτικοί αλλοδαποί* είναι οι πολίτες ευρωπαϊκών κρατών ενταγμένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση που διέπονται δηλ. από το κοινοτικό δίκαιο και δεν έχουν σε καμία περίπτωση την ελληνική ιθαγένεια.
- Οι *πρόσφυγες* είναι οι αλλοδαποί διαφόρων κρατών που τηρώντας τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και του πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης του 1967 εντάσσονται σε ειδικό νομικό καθεστώς, προνομιακό σε σύγκριση με άλλες κατηγορίες αλλοδαπών κάτι που μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο κοινωνιολογικά.
- Οι *ομογενείς* είναι οι οι αλλοδαποί που ως αλλοδαποί δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια, αλλά αυνδέονται με το ημεδαπό έθνος εδαφικά, και οι οποίοι έχουν και αυτοί προνομιακή αντιμετώπιση σε διάφορα ζητήματα (π.χ. σπουδές σε ημεδαπά Πανεπιστήμια ή άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα)
- Οι *εν στενή εννοία αλλοδαποί* είναι όλοι οι πολίτες ξένων κρατών που δεν ανήκουν σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες και επιπλέον δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια.

A. II. Νομικές συνέπειες της ιδιότητας του πρόσφυγα (ενδεικτική προνομιακή περιπτώσιολογία).

Η ιδιότητα του πρόσφυγα επιφυλάσσει σε κάθε αλλοδαπό ευνοϊκή μεταχείριση λόγω ακριβώς των χαρακτηριστικών της ιδιότητας αυτής. Η Σύμβαση της Γενεύης προβλέπει αναλυτικά τα προνόμια αυτά και κάθε συμβαλλόμενη χώρα δικαιούται να απέχει από κάποια συγκεκριμένα (π.χ. η Ελλάδα έχει επιφυλάξεις ως προς την ελεύθερη διακίνηση στη χώρα – άρθρο 26 της Διεθνούς Σύμβασης για τους πρόσφυγες - ενώ με νόμους ο έλληνας νομοθέτης έχει ρυθμίσει όλες τις άλλες επιταγές της Σύμβασης)

Πιο αναλυτικά οι πρόσφυγες μπορούν:

- εφόσον απέκτησαν ισχυρούς οικονομικούς, οικογενειακούς και κοινωνικούς δεσμούς με τη χώρα μας να συνεχίσουν να διαμένουν στην Ελλάδα και μετά την παύση της ιδιότητάς τους ως πολιτικών προσφύγων ακόμα κι αν εξαλειφθούν οι λόγοι για τους οποίους αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες¹.
- να αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια μετά από 5 συνολικά έτη μόνιμης διαμονής στην Ελλάδα την τελευταία δωδεκαετία σε αντίθεση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς στους οποίους απαιτούνται 10 έτη². Επιτυγχάνεται έτσι η διευκόλυνση της ένταξης των πολιτικών προσφύγων στο κοινωνικό σύνολο όπως ακριβώς και με την προηγούμενη σύθμιση³.
- να έχουν δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για όσο διάστημα βρίσκονται σε άσχημη οικονομική κατάσταση και εν συνεχεία εφόσον ξεκινήσουν να εργάζονται να έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης με τους ημεδαπούς πολίτες⁴.
- Να έχουν δικαίωμα εργασίας σύμφωνα με το μεταγενέστερο ΠΔ 209/1994 το οποίο προέβη στην αναγνώριση του δικαιώματος αυτού προς αποφυγή της παράνομης (μαύρης) εργασίας. Εργασία μπορεί να

¹ Βλ. ν.2910/2001, άρθρο 2 παρ. 1 β'.

² Βλ. ν.2910/2001, άρθρο 58 παρ. 2 α' περιπτ. β'.

³ Το ίδιο δε συμβαίνει από την άποψη της νομοθετικής προβλέψεως και για τους αιτούντες άσυλο καθώς ο νόμος δεν τους αναγνωρίζει ως πρόσφυγες, αλλά αντιθέτως τους αντιμετωπίζει σαν ανύπαρκτους που δεν έχουν ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων τους.

⁴ βλ. ΠΔ 266/1999 και ν. 1426/1984 και ν.2646/1998.

είναι μισθωτική εργασία ή ελεύθερο επάγγελμα ή ίδρυση επιχείρησης με τις σύμφωνες με το νόμο τυπικές προδιαγραφές και μάλιστα για χρόνο απεριόριστο. Το δικαίωμα αυτό επεκτείνεται μάλιστα και στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης π.χ. μέσω προγραμμάτων του ΟΑΕΔ και ισχύει τόσο για όλα τα μέλη της οικογενείας του πρόσφυγα όσο και για τους αιτούντες άσυλο.⁵

- να εκπαιδεύονται όπως και οι ημεδαποί μέσω της 9χρονης εκπαίδευσης των ανηλίκων.
- να φέρνουν κοντά τους τα μέλη της οικογένειάς τους με σκοπό την οικογενειακή τους συνένωση, δυνατότητα που όπως συνάγεται από το ΠΔ61/1999 έχουν και οι αιτούντες άσυλο. Βεβαίως πρέπει αυστηρά να τηρούνται κάποιες προϋποθέσεις. Το πρόβλημα είναι πως ο νομοθέτης δεν αντλαμβάνεται την πρακτική αδυναμία των μελών της οικογενείας να ασχοληθούν ενδελεχώς με τις προϋποθέσεις αυτές οι οποίες πιθανόν απαιτούν πολύ χρόνο.

A. III. Κοινωνιολογικές παρατηρήσεις και σχόλια ως προς τη μετανάστευση και αναγκαίες νομικές προεκτάσεις.

Το ζήτημα των αλλοδαπών στην Ελλάδα είναι ένα ζήτημα που στην πραγματικότητα ξεκίνησε να υπάρχει τα τελευταία 15 έτη λόγω της αθρόας μετακίνησής τους από τις βαλκανικές χώρες προς τη χώρα μας λόγω των καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και εργασίας που προσφέρονταν στην τελευταία. Μέχρι και τις αρχές του 1980 η Ελλάδα μπορούσε να χαρακτηριστεί ίσως υπερβολικά κράτος «κλειστό» με τα ποσοστά ημεδαπών κατοικούντων εντός να ξεπερνούν κατά προσέγγιση το 99%, με κάποιες απλώς διαφοροποιήσεις στο νομό Θράκης. Η Ελλάδα ανέκαθεν αποτελούσε κράτος αποστολής και όχι αποδοχής. Αυτό βεβαίως έχει και την εξήγησή του. Οι ρυθμοί ανάπτυξης στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά πολύ σε βαθμό που να έχει για μεγάλα διαστήματα την πρωτιά σε ευρωπαϊκό επίπεδο στους ρυθμούς αυτούς. Βεβαίως αυτό δεν πρέπει να ξενίζει, διότι οι ρυθμοί ανάπτυξης να μεν

⁵ Βλ. ΣτΕ 485/1999

ήταν μεγάλοι, όμως το σημείο εκκίνησης ήδη απείχε πολύ από τα ήδη αναπτυγμένα ευρωπαϊκά κράτη τα οποία και ποτέ η Ελλάδα δεν πλησίασε πολύ σε απόλυτη εικόνα.

Όπως προαναφέρθηκε, η Ελλάδα αποτελούσε κράτος αποστολής κι αυτό γιατί η νεότερη πολιτική ιστορία της δεν ήταν και τόσο ατάραχη με αποτέλεσμα οι Έλληνες να αναζητούν καλύτερες τύχες στις ΗΠΑ, στην Αυστραλία και σε πλούσια ευρωπαϊκά κράτη όπως η Γερμανία, η Σουηδία κτλ. Από τη στιγμή όμως που η χώρα μας άρχισε να δέχεται και να αξιοποιεί ευρωπαϊκά κονδύλια ανάπτυξης και παράλληλα να ηρεμεί και να ομαλοποιείται από πολιτικής απόψεως μετά τον ερχομό του Κωνσταντίνου Καραμανλή η εικόνα δειλά δειλά άρχισε να αλλάζει. Το ίδιο δε συνέβη και στα άλλα βαλκανικά κράτη που ποτέ δεν εντάχθηκαν στην Ε.Κ., που πολιτικά ούτε στη συνέχεια παρουσίασαν την ίδια σταθερότητα και που στρατηγικά και γεωγραφικά δεν κατέχουν την ίδια θέση κλειδί που κατέχει η Ελλάδα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη.

Για όλους τους παραπάνω λόγους η Ελλάδα μετατράπηκε σε κράτος υποδοχής με αποτέλεσμα να διαταράσσεται η ομοιογένεια του πληθυσμού και η μέχρι τότε ισορροπία που είχε διαμορφωθεί εντός των συνόρων. Ξαφνικά άρχισα να δημιουργούνται φαινόμενα πρωτόγνωρα για το ελληνικό κράτος και οι Έλληνες πολίτες δεν ήταν ακόμα έτοιμοι να αντιμετωπίσουν με ορθό τρόπο το νέο ιστορικό πλαίσιο που διαμορφωνόταν. Ολόκληρη αυτή η καθεστώσα πια κατάσταση έπρεπε με κάποιο νομοθετικό τρόπο πρώτα πρώτα να αντιμετωπιστεί έτσι ώστε να εκλείψουν οι άδικες καταστάσεις τόσο υπέρ όσο και κατά των αλλοδαπών. Ο ίδιος ο νόμος ήταν εκείνος που έπρεπε πρώτος να χαράξει το δρόμο με δικαιοσύνη και ισότητα. Εκείνος όφειλε να διαφυλάξει τα κεκτημένα των ελλήνων πολιτών, αλλά εκείνος έπρεπε και να προστατέψει τα ευαίσθητα και ασταθή δικαιώματα των νεοεισελθόντων αλλοδαπών.

Η αρχή της ισόρροπης από τις χώρες προέλευσης και της ποσοστιαίας ως προς τους ημεδαπούς πολίτες υποδοχής οικονομικών μεταναστών διαδραματίζουν από θεσμικής απόψεως εξαιρετικά σημαντικό και εξισορροπητικό ρόλο. Πρόκειται για μία ισορροπία πολύ σημαντική, η

προσπάθεια επίτευξης της οποίας είναι η πεμπτουσία της προστασίας των δικαιωμάτων των αλλοδαπών.

Ο νόμος λοιπόν έπρεπε να αντιμετωπίσει σωρεία δυσάρεστων καταστάσεων που έμμεσα ή άμεσα αποτελούσαν και αποτελούν ακόμα στις μέρες μας συνέπεια της εγκατάστασης πολλών χιλιάδων αλλοδαπών στην Ελλάδα. Πρόκειται για προβλήματα που έχουν να κάνουν με την προσβολή δικαιωμάτων βασικών όπως η ελευθερία, η ζωή, η τιμή, η ιδιοκτησία κτλ. Επί παραδείγματι το φαινόμενο του trafficking, της εκμετάλλευσης της παιδικής εργασίας, της εξώθησης στην πορνεία τόσο ανηλίκων όσο και ενηλίκων κοριτσιών, της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, του παράνομου εμπορίου όπλων, του παράνομου εμπορίου αγαθών αφορολόγητων, της δουλείας (σε περιορισμένο βαθμό στην Ελλάδα) κτλ. Φυσικά υπάρχουν και άλλου είδους προβλήματα όπως είναι το θέμα του πότε πρέπει να δίνεται πολιτικό άσυλο, της κοινωνικής τους ασφάλισης και άλλα πολλά στα οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα στη συνέχεια και σχετίζονται άμεσα την προστασία συνταγματικών δικαιωμάτων.

Βεβαίως, ο ζημιωθείς σε όλα αυτά τα προβλήματα δεν είναι πάντα ο ίδιος. Από τις καταστάσεις αυτές, συνήθως ζημιωθέν είναι ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο καθώς τόσο οι αλλοδαποί πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης όσο και οι ημεδαποί καλούνται να αντιμετωπίσουν άσχημες καταστάσεις σε οικονομικό και άλλου είδους κοινωνικό επίπεδο (καθημερινή αποξένωση, αύξηση τρομοκρατίας και εγκληματικότητας κ.ά.τ). Τέλος, πρέπει σίγουρα να αναφερθούμε σε κάποιους παράγοντες που επιδεινώνουν τις συνέπειες αυτές ειδικότερα για την Ελλάδα, όπως είναι ο σχετικά μικρός αριθμός του ελληνικού πληθυσμού, η πλειονότητα των κρατών με τα οποία συνορεύει, το χαμηλό οικονομικό και βιοτικό επίπεδο των κρατών αυτών, ο μικρός γεωγραφικά χώρος που καταλαμβάνει η Ελλάδα στο χάρτη και το τεράστιο αναλογικά με την έκτασή της μήκος των συνόρων.

A. IV. Λαθρομετανάστευση, νομιμοποίηση και δικαιολόγησή της.

Ο νομοθέτης στην προσπάθειά του να εξομαλύνει τις διαφορές από τις ανακατατάξεις που δημιουργήθηκαν από το μεγάλο κύμα μεταναστών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα προσέγγισε με μεγάλη επιείκεια αλλά και σύνεση το πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης. Κατ' αρχάς ας δούμε τι σημαίνει λαθρομετανάστευση.

Ο νόμος για να μπορέσει να ελέγξει την είσοδο στη χώρα των αλλοδαπών και να έχει σαφή στοιχεία για το ποιος είναι εγκατεστημένος ανά πάσα στιγμή εντός συνόρων, για λόγους εθνικής ασφάλειας αλλά και δημόσιας τάξης, όπως θα εξετάσουμε και σε επόμενο κεφάλαιο θέσπισε νέους κανόνες αρκετά αυστηρούς απαιτητικούς (από γραφειοκρατικής πλευράς). Τα τελευταία έτη οπότε και η εισροή στη χώρα από τα βόρεια κυρίως σύνορα έγινε πυκνή, εμφανίστηκε το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης η οποία είναι μετανάστευση στην Ελλάδα, δηλαδή είσοδος και παραμονή αλλά όχι με νόμιμα μέσα.

Μεσω παράκαμψης της νομοθεσίας περί κινητικότητας των αλλοδαπών, πολλοί αλλοδαποί εγκαταστάθηκαν στο ελληνικό κράτος περνώντας παράνομα ή κρυφά τα σύνορα για διάφορες αιτίες. Τέτοιες μπορεί να είναι η παράνομη δράση των αλλοδαπών αυτών εκτός των ελληνικών συνόρων, η μη δυνατότητα βάσει του νόμου νόμιμης εγκατάστασης (από τη μη τήρηση των πλοϋποθέσεων), η χρονική ανεπάρκεια σε περιπτώσεις έκτακτων βιοτικών αναγκών (π.χ. ανάγκη για άμεση εργασία και απόκτηση κέρδους) κτλ.

Η λαθρομετανάστευση είναι αλήθεια πως δημιουργεί πλειάδα προβλημάτων σε ένα κράτος, κάτι το οποίο καθένας μπορεί να φανταστεί. Ο έλληνας νομοθέτης προσπαθώντας να ελέγξει αυτό το φαινόμενο αφού έτσι κι αλλιώς ήταν αδύνατο να το ελέγξει με άλλο τρόπο πιο ευθύ (π.χ. καλύτερη φύλαξη συνόρων καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν ιδιαίτερα δαπανηρό και πάλι δεν θα εξάλειφε το πρόβλημα παρά μόνο θα το περιόριζε κατά ένα ποσοστό) νομιμοποίησε τους λαθρομετανάστες με μία σειρά από διατάξεις. Έτσι μπόρεσε και παρέκαμψε το φόβο των λαθρομεταναστών στο να κινούνται και

να δρουν σαν ελεύθεροι πολίτες και επιπλέον κατάφερε, δίνοντάς τους άδεια παραμονής να εξαλείψει όλους εκείνους που κρυπτόμενοι ζούσαν και δούλευαν εντός συνόρων.

Βεβαίως μία τέτοια νομοθετική ενέργεια όσο ευφυής κι αν κρίνεται σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητείται πόσο άμεσα μπορεί να υποσκάπτει τη νομοθεσία περί νόμιμης μετανάστευσης. Αυτό είναι κεφάλαιο ιδιαίτερα αυρύτο οποίο δεν είναι σκόπιμο να αναλύσουμε . Όπως και να έχει πάντως, αυτό φαίνεται που ώθησε το νομοθέτη σ'αυτήν την κίνηση δεν είναι παρά η επιλογή ενός κακού από δύο, του λιγότερο οδυνηρού για την ισορροπία του συνόλου της έννομης τάξεως.

B. I. Διακρίσεις της νομικής προστασίας των αλλοδαπών και της νομικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων τους.

Οι αλλοδαποί όπως πολλάκις αναφέρθηκε αποτελούν μία ομάδα ιδιαίτερα ευαίσθητη και δεκτική ενισχυμένης νομικής προστασίας. Αυτό συνεπάγεται την πολύπλευρη προστασία των δικαιωμάτων τους. Αυτό ωστόσο αποτελεί μόνο τον *πρώτο* από τους τρεις λόγους της πολλαπλής προστασίας των αλλοδαπών. Κατά *δεύτερο* λοιπόν λόγο, η φύση του πεδίου προστασίας είναι ιδιαίτερη ευρεία. Πώς θα μπορούσε να προστατεύονται μονοσήμαντα άνθρωποι με πολύπλευρη κοινωνική, οικονομική και πολιτική δράση με προεκτάσεις που χωρικά εκτείνονται εντός και εκτός των ελληνικών συνόρων; Και κατά *τρίτο* και τελευταίο λόγο, όπως επισημάνθηκε και παραπάνω, η εισροή των αλλοδαπών στην Ελλάδα γνώρισε πολλές ταχύτητες, αυξανόμενες, πράγμα το οποίο σημαίνει πως σταδιακά άρχισαν να θεσπίζονται όλο και περισσότερες διατάξεις προστατευτικές των δικαιωμάτων τους. Είναι ένα σύγχρονο πρόβλημα, το οποίο δυναμικά αντιμετωπίζεται από νομικής πλευράς μέσα σε βάθος χρόνου.

Το νομικό υπόβαθρο του Δικαίου καταστάσεως των αλλοδαπών απαρτίζεται από κανόνες του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, από κανόνες του Ιδιωτικού Διεθνές Δικαίου, του Συνταγματικού Δικαίου, από κανόνες δικαίου που

απορρεούν από κοινούς νόμους με οποιονδήποτε τρόπο κι αν θεσμοθετήθηκαν αυτοί (π.χ. κατ'εξουσιοδότηση νόμου ή του Συντάγματος ή άλλως) και τέλος από γενικές ρήτρες πολύ θεμελιώδεις για τις διακρατικές σχέσεις στον ευρωπαϊκό και στον ευρύτερο διεθνή χώρο. Στο πλαίσιο αυτό καλό θα ήταν να μην εξαιρέσουμε τις αρχές που διακηρύχσουν η ΕΣΔΑ και η Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ οι οποίες άμεσα ή έμμεσα επηρεάζουν την ελληνική έννομη τάξη. Όπως τονίζεται⁶, οι κανόνες αυτοί συναποτελούν κομμάτι του δημοσίου δικαίου ή καλύτερα φέρουν το χαρακτήρα αυτό, με το στοιχείο της ιθαγένειας⁷ να αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για το δίκαιο καταστάσεως των αλλοδαπών.

Στο πεδίο του ιδιωτικού δικαίου ο αλλοδαπός εξομοιώνεται με τον ημεδαπό και όπως ιδιαίτερα το άρθρο 4 του ΑΚ αναφέρει, ο αλλοδαπός απολαμβάνει τα αυτά αστικά δικαιώματα με τον ημεδαπό. Φυσικά και υπάρχουν εξαιρέσεις οι οποίες εκτείνονται αναλυτικά στον κλάδο του ΙδΔΔ. Σύμφωνα με το 9 του ΕισΝΑΚ εξαιρέσεις θεσμοθετεί και η πολιτεία μέσω ειδικών διατάξεων για λόγους που ανάγονται στο γενικότερο πλαίσιο πολιτικής τακτικής του κράτους. Αναλυτικά⁸, οι λόγοι που υπαγορεύουν τέτοιου είδους διαφορετική μεταχείριση είναι λόγοι δημοσιονομικοί, ασφαλείας, οικονομικοί, δημογραφικοί, λόγοι ανταπόδοσης ή αμοιβαιότητας και λόγοι που εξυπηρετούν την ανάγκη αυξημένης προστασίας των ημεδαπών.

Το ελληνικό Σύνταγμα όπως προαναφέρθηκε προστατεύει τους αλλοδαπούς. Η προστασία αυτή εστιάζεται κυρίως στα ατομικά δικαιώματα. Γίνεται δεκτό τα τελευταία έτη πως ο νομοθέτης κατοχυρώνει τα δικαιώματα αυτά στο Σύνταγμα ως απλούστατες εγγυήσεις προστασίας των θεμελιωδών αγαθών των ανθρώπων, όχι μόνο για τους Έλληνες αλλά και για τους αλλοδαπούς. Όπου φυσικά ήθελε να διαχωρίσει τις δύο αυτές κατηγορίες προστατεύοντας αποκλειστικά τους Έλληνες πολίτες αναφέρει ρητά τον όρο «Έλληνες». Ειδιάλλως χρησιμοποιείται ο όρος «καθένας» ή «κανένας».

⁶ Βλ. Παπασιώπη Ζ. - Πασσιά, Δίκαιο Καταστάσεως αλλοδαπών, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

⁷ Άλλωστε το δίκαιο της ιθαγένειας μαζί με το εν στενή εννοία ΙδΔΔ υπάγονται στο εν ευρεία εννοία ΙδΔΔ.

⁸ Βλ. Παπασιώπη Ζ. - Πασσιά, Δίκαιο Καταστάσεως αλλοδαπών, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.

Ως γνωστόν, οι κανόνες που απορρέουν από το Σύνταγμα έχουν αυξημένη τυπική ισχύ πράγμα το οποίο σημαίνει πως οποιοσδήποτε άλλος κανόνας συγκρούεται με αυτούς κατισχύει. Για να υπάρξει περιορισμός ενός δικαιώματος προστατευόμενου από το Σύνταγμα, πρέπει αυτός να προκύπτει από άλλη διάταξη του Συντάγματος. Πολύ εύστοχα παρατηρείται πως όταν ένα δικαίωμα κατοχυρώνεται μόνο για τους Έλληνες στο Σύνταγμα ή δεν κατοχυρώνεται για κανέναν, τότε αυτό δε σημαίνει αυτόματα πως η έννομη τάξη αρνείται την προστασία αυτού του δικαιώματος για τον αλλοδαπό, απλώς αρνείται τη συνταγματική περιωπή αυτής, που πρακτικά συνεπάγεται τη δυνατότητα του κοινού νομοθέτη να θεσπίσει περιορισμούς. Βεβαίως στην τελευταία αυτή περίπτωση οι εν λόγω περιορισμοί δεν θα πρέπει να είναι αντίθετοι σε Διεθνείς Συμβάσεις (διμερείς ή πολύμερεις π.χ. ΕΣΔΑ)

Β. Π. Η ρήτρα της αμοιβαιότητας και του μάλλον ευνοούμενου κράτους

Οι ρήτρες διεθνώς διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο στο ζήτημα της προστασίας των αλλοδαπών σε ένα ξένο κράτος. Πρόκειται για ρήτρες που κατευθύνουν τον ίδιο τον εγχώριο νομοθέτη στην ταυτότητα των ρυθμίσεων που πρέπει να θεσπίσουν. Το ελληνικό Σύνταγμα επί παραδείγματι στο άρθρο 28 παρ.1 εδ.2 αναφέρει «*Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί υπό τον όρο της αμοιβαιότητας*». Εδώ εισάγεται η ρήτρα της αμοιβαιότητας η οποία σημειοτέον δεν εξετάζεται στις περιπτώσεις των Διεθνών Συμβάσεων όπως είναι η ΕΣΔΑ καθώς δεν ισχύει. Αυτό είναι φυσικό καθώς οι ίδιες αυτές οι Συμβάσεις προστατεύουν κατά τρόπο ακριβοδίκαιο όλους τους πολίτες των κρατών μελών, είτε είναι αλλοδαποί είτε είναι ημεδαποί. Η δεύτερη σημαντικότερη ρήτρα είναι αυτή του μάλλον ευνοούμενου κράτους.

Η ρήτρα της αμοιβαιότητας εμφανίζεται με δύο έννοιες στα Προεδρικά Διατάγματα και τους νόμους όπου αναφέρεται. Συγκεκριμένα, η πρώτη έννοια είναι η ενδεχόμενη αμοιβαιότητα η οποία σημαίνει πως για να αναγνωρίσει ένα δικαίωμα η ημεδαπή πολιτεία σε έναν αλλοδαπό, θα πρέπει

η πολιτεία του συγκεκριμένου αλλοδαπού να αναγνωρίζει αντίστοιχο δικαίωμα στους ημεδαπούς μόνον εφόσον υπάρχει ο σχετικός θεσμός στην περί ου ο λόγος ξένη πολιτεία. Η δεύτερη έννοια είναι η ανταλλακτική αμοιβαιότητα η οποία σημαίνει πως το αλλοδαπό δίκαιο αναγνωρίζει και απονέμει το ίδιο δικαίωμα στους ημεδαπούς που ζουν στο έδαφός του. Όπως είναι σαφές, υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις δύο έννοιες και το πότε εννοείται καθεμία από αυτές γίνεται σαφές από το γράμμα της διάταξης στην οποία προβλέπεται. Η αμοιβαιότητα στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη αποκτά ιδιαίτερο νόημα καθώς το Κοινοτικό Δίκαιο ρυθμίζει σωρεία ζητημάτων χωρίς να χρειάζεται η παρεμβολή της ρήτρας. Πρόκειται για μία παρατήρηση πανομοιότυπη αυτής που ανωτέρω επισημάναμε στις περιπτώσεις των Διεθνών Συμβάσεων όπως η ΕΣΔΑ αλλά σε πολύ ευρύτερο πεδίο εφαρμογής.

Η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους έχει διαφορετικό νόημα και εντοπίζεται ειδικά σε πολλές διμερείς Διεθνείς Συμβάσεις. Σκόπος της εν λόγω ρήτρας είναι η εξασφάλιση σε καθένα από τα δύο συμβαλλόμενα κράτη ευμενούς μεταχείρισης που τυχόν επιφυλάσσει το ένα από αυτά σε ένα τρίτο κράτος. Με άλλα λόγια, οποιαδήποτε προνομιακή μεταχείριση κράτους απέναντι σε άλλο κράτος πρέπει να εφαρμόζεται αναλογικά και στη σχέση με το κράτος με το οποίο έχει συμφωνηθεί η ρήτρα επί του θέματος του οποίου άπτεται.⁹

Γ. Συνταγματικό δικαίωμα, ορισμός και χρήση στο πεδίο του δικαίου των αλλοδαπών.

Η θεωρία που ανπτύχθηκε γύρω από το τι είναι συνταγματικό δικαίωμα είναι άμεση συνάρτηση της διδασκαλίας του φυσικού δικαίου που κατ'ουσίαν αποτέλεσε το πνευματικό υπόβαθρο πάνω στην οποία βασίστηκε η κλασική θεωρία των ατομικών δικαιωμάτων. Τα δικαιώματα πηγάζουν από την ίδια τη φύση του ανθρώπου που για να αναπτυχθεί απαιτεί την ύπαρξη ελευθερίας και ισότητας. Αυτές είναι και οι έννοιες που μαζί με την ανθρώπινη αξία

⁹ Σκόπιμο είναι να μην επεκταθούμε παραπέρα σε θεωρητική προσέγγιση της εν λόγω ρήτρας καθώς ναί μεν είναι βασικότατη, ωστόσο δε θεμελιώνεται συνταγματικά για να εντάσσεται και στο γενικότερο πεδίο ενδιαφέροντος της συγκεκριμένης εργασίας.

απαρτίζουν την έννοια της δικαιοσύνης (φυσικό δίκαιο) και συναποτελούν τα μητρικά συνταγματικά δικαιώματα (θετικό δίκαιο). Πρόκειται για δικαιώματα δημόσια που επειδή ακριβώς πηγάζουν από την ελεύθερη φύση του ανθρώπου η οποία δεν επιδέχεται περιορισμών και εξαρτήσεων ενέχουν «αντικρατική κατευθυνση»¹⁰.

Η προηγούμενη θεωρητική προσέγγιση του ατομικού δικαιώματος είναι αρκετά πρώιμη και το εξετάζει στην πρωταρχική φάση της δημιουργίας του. Από εκεί και πέρα όμως, τα δικαιώματα προσαρμόστηκαν στις ανάγκες κάθε κοινωνίας διατηρώντας έναν αμετάβλητο πυρήνα και έτσι κι εδώ οφείλουμε να τα συσχετίσουμε με τις αναγκαιότητες της διαβίωσης των αλλοδαπών σε μία χώρα. Όπως προαναφέραμε, οι αλλοδαποί αποτελούν μία άκρως ευαίσθητη πτυχή του κοινωνικού συνόλου κάθε κράτους. Είναι σαφές λοιπόν πως οφείλεται να δοθούν εγγυήσεις για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους στην ξένη χώρα στην οποία διαβιούν. Ποια θα ήταν καλύτερη εγγύηση από τη συνταγματική περιωπή των δικαιωμάτων αυτών;

Ενδεχόμενη άποψη άρνησης της δυνατότητας τόσο αυξημένης τυπικής ισχύος προστασίας των δικαιωμάτων των αλλοδαπών δεν θα είχε λογικό έρεισμα. Στο Σύνταγμα κατοχυρώνονται κάποια δικαιώματα για τους έλληνες πολίτες μόνο κι αυτό για λόγους ασφαλείας ή εν πάσι περιπτώσει συγκεκριμένης σκοπιμότητας. Αυτό ωστόσο δεν αναιρεί τη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη να προστατέψει με την πλειονότητα των δικαιωμάτων όλους όσους ζουν και αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους στον ελληνικό χώρο. Άλλωστε κάτι τέτοιο θα ήταν αντίθετο στο θεμελιωδέστερο ίσως πανανθρώπινο δικαίωμα της ισότητας όλων των ανθρώπων μεταξύ τους ανεξαρτήτως οποιουδήποτε διακριτικού γνωρίσματος.

Δ. Ι. Μητρικά θεμελιώδη δικαιώματα.

¹⁰ Δημητρόπουλος Γ. Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' – Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, σελ.6-7

Υπό τον όρο μητρικά θεμελιώδη δικαιώματα νοούνται η ανθρώπινη αξία, η ισότητα και η ελευθερία. Αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα χωρίς καμία αμφισβήτηση. Ας δούμε όμως τι συμβαίνει με το καθένα από αυτά όταν αναφερόμαστε στους αλλοδαπούς.

Δ. Ι. α. Ανθρώπινη αξία.

Η ανθρώπινη αξία μπορεί να χαρακτηριστεί ως η κορωνίδα των μητρικών δικαιωμάτων καθώς εμπεριέχει στην ίδια την έννοια της τόσο την ελευθερία όσο και την ισότητα. Η ανθρώπινη αξία είναι το εργαλείο ανίχνευσης της προσωπικότητας. Όπως είναι ευνόητο πρόκειται για το ανώτατο αγαθό προς το οποίο και από το οποίο εκκινούν όλες οι αρχές και οι αξίες, νομικά κατοχυρωμένες ή όχι.¹¹ Είναι με άλλα λόγια όπως εύστοχα επισημαίνεται¹² «ο σκοπός και η καταστατική αρχή του δικαίου»

Στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται το απαραβίαστο της ανθρώπινης αξίας και η αρχή αυτή είναι στην πραγματικότητα η βάση ολόκληρης της ελληνικής έννομης τάξης. Είναι ο ίδιος ο αυτοσκοπός της έννομης τάξης, της πολιτείας, των οργάνων της κρατικής εξουσίας και των ίδιων των πολιτών. Όλοι οφείλουν να την προστατεύουν και να τη σέβονται.¹³ Το άρθρο 2 παρ. 1 του Σ. την προστατεύει ευθέως αλλά έμμεσα το ίδιο κάνουν και τα ά.4 παρ. 1 και 2, ά.5 παρ.1 και 2, ά.7 παρ.2, ά.25 παρ. 1, 2, 3, 4, ά 106 παρ.2. Για όλους τους λόγους στους οποίους αναφερθήκαμε μέχρι εδώ, η ανθρώπινη αξία προστατεύεται ουσιαστικά έμμεσα σε όλες τις διατάξεις τις προστατευτικές των ατομικών δικαιωμάτων καθώς εκεί μετουσιώνεται με πικοίλες κάθε φορά μορφές.

Θα ήταν περιττό να αναφέρουμε πως ο συνταγματικός νομοθέτης αφού δεν αναφέρθηκε αποκλειστικά στους έλληνες πολίτες, προστατεύει έτσι και τους

¹¹ Ο κοινωνικός ανθρωπισμός του οποίου αποτελεί επίκεντρο και αυτοσκοπός ο ίδιος ο άνθρωπος είναι το φιλοσοφικό ρεύμα που θέτει ως ύψιστο στόχο τη διαφύλαξη της ανθρώπινης αξίας. Η έλλειψή της με την υλική ή την πνευματική της υπόσταση, θα διέγραφε οποιοδήποτε νόημα ύπαρξης του φιλοσοφικού αυτού ρεύματος. Ο άνθρωπος είναι το κέντρο και τα πάντα υπηρετούν τον ίδιο και τον προστατεύουν από κάθε μορφή εξουσίας ιδιωτικής ή δημόσιας.

¹² Δημητρόπουλος Γ. Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ. ΙΙΙ Ημ.Β' Αθήνα, 2005.

¹³ Βλ. ΑΠ 216/1988

αλλοδαπούς. Αν οι αλλοδαποί δεν προστατεύονταν συνταγματικά ως προς την ανθρώπινη αξία, τότε θα περίττενε ολόκληρη η αναζήτησή μας ως προς τη συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων των αλλοδαπών αφού κανένα άλλο δικαίωμα για τους τελευταίους δεν θα μπορούσε να σταθεί χωρίς την απόλυτη προστασία του κορυφαίου μητρικού δικαιώματος.

Δ. Ι. β. Ισότητα.

Είναι ίσως το δικαίωμα με τον πιο έντονο χαρακτήρα κοινού αισθήματος δικαίου. Είναι αυτό το πρώτο που απαιτεί κάθε πολίτης από όλες τις εξουσίες να σέβονται μέσα σε ένα οργανωμένο κοινωνικό σύνολο. Είναι πάνω από όλα ο θεμέλιος λίθος της δημοκρατίας και για το λόγο αυτό δεν υπάρχει δημοκρατικό Σύνταγμα στον κόσμο που να μην την αναγνωρίζει ως θεμελιώδες δικαίωμα.

Πρόκειται σαφώς για μία συνταγματική επιταγή που δεσμεύει πριν από τους ίδιους τους πολίτες, τις τρεις εξουσίες, τη δικαστική, τη νομοθετική και την εκτελεστική. Η παρατήρηση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν αναλογιστεί πως ο νομοθέτης είναι υποχρεωμένος να νομοθετεί με κριτήριο την αρχή αυτή.¹⁴ Ως προς τη νομοθετική εξουσία το δικαίωμα δεν έχει τον αυτονόητο χαρακτήρα που αποκτά στις άλλες δύο εξουσίες και για το λόγο αυτό υπάρχουν συντάγματα που δεν την κατοχυρώνουν αφήνοντας έτσι αλόγιστη ελευθερία στο νομοθέτη.

Η ισότητα ως κλασικό αμυντικό δικαίωμα αναπτύσσει τριτενέργεια περιορίζοντας έτσι στο μέτρο που αυτό απαιτείται ή καλύτερα οριοθετώντας τη δράση των πολιτών. Η ισότητα εκτείνεται στον πολιτικό, τον κοινωνικό και τον οικονομικό τομέα αλλά εμάς αυτό που μας ενδιαφέρει επί του παρόντος είναι ιδίως η πολιτική ισότητα, δηλαδή ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Είναι η συνταγματική ισότητα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 4 παρ.1 του Συντάγματος αλλά έμμεσα παρουσιάζεται και σε πολλές άλλες διατάξεις τις οποίες διαπνέει ως μητρικό δικαίωμα. Η διάταξη αναφέρεται στους έλληνες πολίτες. Αυτό σημαίνει πως για τους αλλοδαπούς δεν προστατεύεται η ισότητα; Η απάντηση πρέπει να είναι η εξής: Επειδή ισότητα

¹⁴ Βλ. ΣτΕ 1904/2003 και ΕφΘεσσ 2536/2001

είναι σε μεγάλο βαθμό ετερόφωνη, δηλαδή έχει νόημα σε συνδυασμό με την άσκηση κάποιου άλλου δικαιώματος πρέπει να εξετάσουμε κατά πόσον στο άλλο αυτό δικαίωμα προστατεύεται ο αλλοδαπός. Αν λοιπόν εντοπίσουμε ότι υπάρχει η εν λόγω προστασία, τότε πρέπει να θεωρήσουμε πως και ο νομοθέτης επιβάλλει την αρχή της ισότητας ανάμεσα σε αλλοδαπούς και ημεδαπούς και φυσικά ανάμεσα σε αλλοδαπούς μεταξύ τους. Αν όμως πρόκειται για δικαίωμα που για κάποιους λόγους δεν αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα στους αλλοδαπούς τότε η ισότητα δεν παίζει ουσιαστικά ρόλο.

Δ. Ι. γ. Ελευθερία.

Όπως πάρα πολύ εύστοχα ορίζεται λακωνικά¹⁵, ελευθερία είναι ο αυτοπροσδιορισμός. Αυτοπροσδιορισμός σε όλα τα μέτωπα. Στην πνευματική δράση, στην υλική δράση, στην κίνηση, στην έκφραση. Είχαμε αναφέρει πως η ανθρώπινη αξία είναι το εργαλείο ανίχνευσης της προσωπικότητας την οποία και οριοθετεί. Η ελευθερία σ' αυτή τη σχέση βαίνει παράλληλα με την προσωπικότητα.

Κύρια και πρωταρχική έκφραση της ελευθερίας είναι η *μη δουλεία* (status libertatis), δηλαδή η μη ύπαρξη σχέση ιδιοκτησίας και κατ'επέκταση εκμετάλλευσης μεταξύ δύο προσώπων. Άλλη έκφρασή της είναι η *ελευθερία κίνησης* που σχετίζεται με το φυσικό περιβάλλον του ανθρώπου και τους ενδεχόμενους περιορισμούς στην τάση προσέγγισής του (υλική ελευθερία). Τρίτη έκφρασή της είναι η ελευθερία της σκέψης και των ιδεών (πνευματική ελευθερία) Το Σύνταγμα κατοχυρώνει και πάλι ευθέως αυτό το μητρικό δικαίωμα στο άρθρο 5. Όπως συμβαίνει και με τα άλλα δύο μητρικά δικαιώματα, η συνταγματική κατοχύρωσή της επιβεβαιώνεται σε σωρεία διατάξεων προστατευτικών ατομικών δικαιωμάτων όπου και έμμεσα ενέχεται.

Στο άρθρο 5 Σ. παρ. 1 κατοχυρώνεται η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και της συμμετοχής στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας. Στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου γίνεται σαφέστερη αναφορά στην προστασία της ελευθερίας ως γενικού συνταγματικού δικαιώματος το οποίο όμως σημειωτέον μπορεί από μόνο του και χωρίς την

¹⁵ Δημητρόπουλος Γ. Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ. ΙΙΙ Ημ. Β' Αθήνα, 2005., σελ 37

αντίθεση σε κάποια άλλη διάταξη να «κρίνει» μία νομοθετική πράξη για παραδειγμα ως αντισυνταγματική, «αναπτύσσει δηλαδή πλήρη νομική δύναμη.»

Θα ήταν συνταγματικό παράδοξο να μην κατοχυρώνεται η ελευθερία για όλους, τόσο για ημεδαπούς όσο και για αλλοδαπούς. Ειδικότερα ως προς την πρώτη έκφρασή της, της μη δουλείας αναμφίβολα κατοχυρώνεται για όλους, νόμιμους ή παράνομους αλλοδαπούς. Στις άλλες δύο όμως εκφράσεις της (βλ. ανωτέρω) προϋποτίθεται μία γενική νομιμότητα των αλλοδαπών. Επί παραδείγματι, το κράτος δεν θα μπορούσε να μην περιορίσει την ελευθερία αλλοδαπού που εισήλθε στη χώρα χωρίς να πληροί τις νόμιμες προϋποθέσεις, όπως επίσης δεν μπορεί να μην περιορίσει την ελευθερία εργασίας αλλοδαπού όταν ο τελευταίος δεν κατέχει νόμιμη άδεια εργασίας στην Ελλάδα. Επομένως ισχύει ότι καθένας μπορεί να κινείται ελεύθερα και να συμμετέχει στην ζωή της χώρας (κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά) μόνο εφόσον αφενός δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων, αφετέρου δεν αντιτίθεται στο Σύνταγμα¹⁶ (και στους παρελκόμενους νόμους) και στα χρηστά ήθη¹⁷.

Δ. II. Τα δικαιώματα του κοινωνικού χώρου.

Στα δικαιώματα του κοινωνικού χώρου ανήκει η πλειοψηφία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Σαφέστερα, περικλείονται όλα εκείνα τα δικαιώματα που κάθε πολίτης απαιτεί να έχει σε μία δημοκρατική πολιτεία και που έχουν να κάνουν κυρίως με την κοινωνική ζωή και δραστηριότητα. Είναι δικαιώματα πρωτίστως παρατηρούμενα στο κοινωνικό πεδίο και δευτερευόντως κατανεμημένα σε επιμέρους κατηγορίες, όπως αυτά της φυσικής υπόστασης, της πνευματικής υπόστασης, της κοινωνικής υπόστασης, απτόμενα στην ιδιωτική σφαίρα, στις συλλογικές δραστηριότητες, της κατοχύρωσης της δικαστικής προστασίας και του τύπου και της επικοινωνίας.

¹⁶ Για παράδειγμα, η ελευθερία της συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας ενεργά μέσω του εκλέγειν και εκλέγεσθαι κατοχυρώνεται για τους αλλοδαπούς μόνο βάσει της υπαρχούσης νομοθεσίας και των κατοχυρωμένων από το Σύνταγμα αρχών ως προς αυτό το δικαίωμα. (βλ. παρακάτω κεφ. ΣΤ')

¹⁷ Δημητρόπουλος Γ. Α., Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004., σελ.20

Δ. Π. α. Φυσική υπόσταση του αλλοδαπού.

Με τον όρο «δικαιώματα φυσικής υπόστασης» εννοούμε όλα εκείνα τα δικαιώματα που έχουν να κάνουν με την προστασία της ζωής, της υγείας, της ύπαρξης κοινωνικής ασφάλισης, του περιβάλλοντος και του αθλητισμού. Φυσικά και πρόκειται για δικαιώματα υψηλής προστασίας και απόλυτης προσοχής από το συνταγματικό νομοθέτη. Είναι δικαιώματα που πρώτα πρώτα συνδέονται με την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια και για το λόγο αυτό φορέας σε όλα τα συντάγματα του κόσμου είναι απλά τα φυσικά πρόσωπα (ο άνθρωπος).

Τα δικαιώματα της φυσικής υπόστασης προστατεύουν την ανθρώπινη υπόσταση και είναι καθαρώς αμυντικά. Ο χαρακτήρας τους αυτός είναι η αιτία του γεγονότος της προστασίας αλλοδαπών και ημεδαπών ομοιοτρόπως από το Σύνταγμα. Βεβαίως και δεν ενδιαφέρει αν ο αλλοδαπός είναι παράνομος ή νόμιμος αφού τα δικαιώματα αυτά έχουν να κάνουν με τη ζωή, η οποία δεν αξιολογείται σε καμία περίπτωση με βάση νομικά ή τυπικά κριτήρια. Ακόμα και για την κοινωνική ασφάλιση ισχύει το ίδιο στο μέτρο που ο αλλοδαπός εργάζεται στην Ελλάδα.

Στο δια ταύτα λοιπόν κάθε αλλοδαπός χωρίς περιορισμούς έχει αξίωση από την πολιτεία να του προστατεύει τη φυσική του υπόσταση εν στενή έννοια που περιλαμβάνει την υγεία, τη ζωή και το περιβάλλον. Έχει δικαίωμα στο απαραβίαστο της ζωής και στη διαφύλαξη του υπέρτατου αυτού αγαθού όπως επίσης και στη σωματική και ψυχική ακεραιότητα¹⁸ απέναντι στην κρατική και στην ιδιωτική εξουσία. Πρόκειται για δικαιώματα αμυντικά στρεφόμενα *erga omnes*. Περιβάλλον είναι όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία και αναπόφευκτα αλληλοεπιδρούν με την ανθρώπινη ύπαρξη. Σ' αυτό το περιβάλλον το οποίο συνταγματικά περιλαμβάνει φυσικά και ανθρώπινα δημιουργήματα έχει δικαίωμα κάθε αλλοδαπός ακόμα κι αν δεν παρευρίσκεται νόμιμα στην Ελλάδα. Δικαιούται να το εκμεταλλεύεται θετικά, να το προστατεύει, να το αξιοποιεί, να το επηρεάζει με δικές του

¹⁸ Βλ. Δημητρόπουλος Γ. Α., Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ. ΙΙΙ Ημ. Β' Αθήνα, 2005 / «Η υγεία προστατεύεται απέναντι και στις δύο πηγές κινδύνων τις επιθετικές ανθρώπινες ενέργειες και την κοινωνικοοικονομική ανάγκη»

δημιουργίες (μάλλον πνευματικού – πολιτιστικού περιεχομένου) στα πλαίσια βέβαια που αυτό επιτρέπεται και για τους ημεδαπούς. Όσο για την κοινωνική ασφάλιση, σίγουρα από τη στιγμή που εργάζεται ένας αλλοδαπός στην Ελλάδα και σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, θα ήταν τελείως αντισυνταγματική (ως αντίθετη στο μητρικό δικαίωμα της ισότητας) τυχόν μη ύπαρξη σχετικής πρόβλεψης. Άλλωστε η κοινωνική ασφάλιση συνδέεται άμεσα με τα άλλα δικαιώματα της φυσικής υπόστασης του ανθρώπου, της υγείας και της ζωής αλλά και με τα οικονομικά συνταγματικά δικαιώματα των αλλοδαπών (βλ. συνταξιοδότηση). Τέλος το δικαίωμα στον αθλητισμό, δηλαδή στην εκγύμναση του ανθρώπινου σώματος (ή υπό προϋποθέσεις στην άσκηση του ανθρώπινου νου) το έχουν όλοι οι αλλοδαποί καθώς κι αυτό όπως και η κοινωνική ασφάλιση είναι σε απόλυτη συνάρτηση με τα κορυφαία δικαιώματα του τομέα που εξετάζουμε δηλ. την υγεία και τη ζωή.

Δ. Π. β. Πνευματική υπόσταση του αλλοδαπού.

Τα δικαιώματα της πνευματικής υπόστασης είναι όλα εκείνα που έχουν να κάνουν με την ελευθερία κάθε φυσικού ανθρώπου να αναπτύσσει ελεύθερα το πνεύμα του. Πιο συγκεκριμένα, εδώ περιλαμβάνονται η ελευθερία έκφρασης των ιδεών, η ελευθερία της σκέψης, το δικαίωμα στην τέχνη, στην παιδεία και στη θρησκευτική ελευθερία. Και σε αυτή την κατηγορία έχουμε δικαιώματα πανανθρώπινα και κατακτήσεις σε μεγάλο βαθμό των τριών τελευταίων αιώνων.

Απ' τη στιγμή όμως που αναφερόμαστε σε πανανθρώπινο δικαίωμα δεν θα μπορούσαμε να αποκλείσουμε τους αλλοδαπούς από τη χρήση τους. Βεβαίως αυτό όπως είναι αναμενόμενο δε σημαίνει πως δεν υπάρχει περιορισμός. Ο περιορισμός αυτό είναι το Σύνταγμα και οι νόμοι οι οποίοι πρέπει να τηρούνται για να αναπτύσσει καθένας ελεύθερα το πνεύμα του.

Πιο αναλυτικά, η ελευθερία των ιδεών είναι ένα δικαίωμα με μεγάλο πεδίο εφαρμογής και αυτός άλλωστε πρέπει να είναι και ο τρόπος που θα την ερμηνεύσουμε. Ιδέα είναι οποιαδήποτε αναφορά του ανθρώπινου πνεύματος. Η ιδέα μπορεί να είναι πολιτική, οικονομική, κοινωνική κτλ. Το δικαίωμα αυτό όπως ακριβώς οριοθετείται από το Σύνταγμα για τους ημεδαπούς, ομοίως οριοθετείται και για τους αλλοδαπούς. Η θρησκευτική ελευθερία αγγίζει ένα

χώρο πάρα πολύ ευαίσθητο ο οποίος ενδιαφέρει άμεσα τους αλλοδαπούς καθώς πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν διαφορετικά δόγματα και θρησκείες από το χριστιανικό ορθόδοξο. Το ελληνικό Σύνταγμα προστατεύει όλες τις γνωστές θρησκείες για όλα τα φυσικά πρόσωπα ανεξαρτήτως ιθαγένειας και άλλων νομικών στοιχείων και μάλιστα απεξαρτικοποιεί παντελώς την απόλαυση όλων των άλλων δικαιωμάτων από την ταυτότητα της θρησκευτικής συνείδησης καθενός. Το δικαίωμα της παιδείας χωρίζεται σε δύο έννοιες: ως ελευθερία γνώσεως και μετάδοσης γνώσεων (1) και ως *stricto sensu* εκπαιδευτικό σύστημα (2). Υπό την πρώτη έννοια, καμία διαφορά δεν υπάρχει ως προς τον τρόπο απόλαυσης του δικαιώματος ανάμεσα σε έλληνες και αλλοδαπούς. Υπό την δεύτερη όμως έννοια σαφέστατα το Σύνταγμα κατοχυρώνει το εν λόγω εκπαιδευτικό σύστημα για τους έλληνες πολίτες αποκλειστικά. Άλλωστε εδώ υπάρχουν σαφείς οικονομικές προεκτάσεις. Το κράτος κατοχυρώνει δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες. Εδώ χρειάζεται προσοχή. Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να θεωρήσουμε πως για τους αλλοδαπούς δεν υπάρχει σχετική εκπαιδευτική μέριμνα, αλλά η τελευταία δεν έχει ανώτατη τυπική νομοθετική ισχύ. Ο νόμος (κοινός όμως) επεκτείνει ορθά και στους αλλοδαπούς την υποχρέωση ελάχιστης σχολικής φοίτησης για όλους¹⁹. Τέλος το δικαίωμα της τέχνης είναι ένας λιγότερο «ακίνδυνος» τομέας και γι'αυτό νομικά δεν υπάρχει ιδιαίτερη ενασχόληση με τη σχέση αλλοδαπών – ημεδαπών ως προς το συγκεκριμένο δικαίωμα και το Σύνταγμα, όμως είναι γενικά αποδεκτό πως ιδιαίτερη μεταχείριση των ελλήνων σε σχέση με τους αλλοδαπούς δεν δικαιολογείται να υφίσταται.

Δ. Π. γ. Κοινωνική υπόσταση του αλλοδαπού.

Στον όρο αυτό εμπεριέχονται τρία σαφή επιμέρους δικαιώματα: Η αναγνώριση της φυσικής υπόστασης του αλλοδαπού (1), η προστασία της τιμής του (2), η προστασία της αξιοπρέπειάς του (3). Πρόκειται δηλαδή για όλα εκείνα τα στοιχεία που κατοχυρώνουν τον άνθρωπο ως κοινωνικό ον και που περιβάλλουν την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη και υπόσταση στον ευρύτερο κοινωνικό του περίγυρο.

¹⁹ Εισικότερα θέματα όπως η άδεια παραμονής για σπουδές στη χώρα μας ρυθμίζεται από ειδικές διατάξεις.

Σαφώς και πρόκειται και πάλι για δικαιώματα πανανθρώπινα που ο συντακτικός νομοθέτης κατοχυρώνει και για τους αλλοδαπούς και για τους ημεδαπούς χωρίς καμία επιδίωξη διάκρισης. Μόνο το διεθνές δίκαιο μπορεί να εισάγει εξαιρέσεις σ' αυτόν τον πολύ γενικό κανόνα αλλά και το τελευταίο είναι πολύ επιφυλακτικό σε τέτοιου είδους παρεμβάσεις. Στο α. 7 παρ. 2 απαγορεύεται κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και στο α. 5 παρ. 2 προστατεύεται η τιμή όλων όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια. Ικανότητα δικαίου προκύπτει άμεσα από την κατοχύρωση των φυσικών προσώπων ως κοινωνικών υπάρξεων που συνεπάγεται το γεγονός ότι είναι υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Δ. Π. δ. Ιδιωτική σφαίρα.

Στα πλαίσια της ιδιωτικής σφαίρας περιλαμβάνονται όλες οι πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας που έχουν να κάνουν με ευαίσθητα προσωπικά στοιχεία τα οποία εκκινούν και προορίζονται αποκλειστικά για έναν άνθρωπο, αυτόν που απαιτεί την προστασία τους. Εδώ λοιπόν έχουμε την προστασία της ατομικής και οικογενειακής ζωής, το απαραβίαστο της κατοικίας και την ελευθερία της επικοινωνίας.

Καθένα από τα μεμονωμένα αυτά δικαιώματα χωρεί τεράστιας ανάλυσης όσον αφορά τη δομή τους, το πεδίο προστασίας τους κτλ. όμως εδώ δεν είναι αυτός ο στόχος μας. Εν προκειμένω εμμένοντας κυρίως στην επιφάνεια της ιδιωτικής σφαίρας προσεγγίζουμε τη σχέση της με τους αλλοδαπούς στην ελληνική έννομη τάξη και παρατηρούμε πως ούτε εδώ μπορούμε να δικαιολογήσουμε διαφορετική προστασία μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών. Έτσι *κάθε φυσικό πρόσωπο* στην ελληνική επικράτεια περιπτώσιολογικά μπορεί να διατηρήσει ιδιωτική την ιδιωτική του ζωή²⁰, μπορεί να διαφυλάξει οποιαδήποτε πληροφορία αποτελεί προσωπικό δεδομένο, να δημιουργεί οικογένεια ή απλώς να παντρεύεται όποτε το ίδιο το επιθυμεί χωρίς καμία επιβολή περιορισμού, να μεγενθύνει την οικογένειά του στο μέτρο που το επιθυμεί, να διατηρεί τη σχέση του με το τέκνο του ή τον γονέα του όπως επιδιώκει, να διατηρεί ανέπαφη την κατοικία του από οποιαδήποτε εισβολή ή

²⁰ Βλ.ΣτΕ 820/2000

παρέμβαση, να τη διαμορφώνει και να την αξιοποιεί όπως σχεδιάζει, να μην παρενοχλείται στην καθημερινή του διαβίωση εντός αυτής, να έχει μέχρι και άσυλο εντός της, να την επιλέγει ελεύθερα, να συνεννοείται ελεύθερα με οποιονδήποτε και οποτεδήποτε επιθυμεί, να επικοινωνεί με οποιονδήποτε μέσο θέλει και να μην παρεμποδίζεται ούτε να παρακολουθείται απο κανένα κατά τη διάρκεια αυτής της συνεννόησης, να διατηρεί εν πάσι περιπτώσει τη μυστικότητα της και τέλος να έχει όλα τα δικαιώματα τα ανωτέρω τα σχετικά με την επικοινωνία σε διάφορα επίπεδα (στον ενδοοικογενειακό χώρο, στον εργασιακό χώρο, στο στρατιωτικό, ακόμα και στις φυλακές και τα κρατητήρια). Ολόκληρη αυτή η επιφανειακή αναδρομή σε διάφορες περιπτώσεις «αφής» της ιδιωτικής σφαίρας μπορεί να ανατραπεί μόνο εφόσον αυτό απαιτείται από έναν άλλο νόμο μη κατώτερης τυπικής ισχύος (άλλη συνταγματική διάταξη, διεθνή σύμβαση κτλ π.χ. για λόγους εθνικής ασφαλείας)

Δ. Π. ε. Συλλογική δράση αλλοδαπών.

Προσεγγίζοντας τα δικαιώματα που έχουν να κάνουν με τη συλλογική δράση των αλλοδαπών μπαίνουμε σε μία νέα κατηγορία δικαιωμάτων όπου η κατάσταση είναι λιγότερο αυτονόητη και περισσότερο ευμετάβλητη μέσα στο χρόνο. Πριν όμως πούμε περισσότερα για το τι ακριβώς αενοούμε, ας αναφέρουμε ποια είναι τα δικαιώματα αυτά. Πρόκειται κατά βάση για την ελευθερία των συναθροίσεων και για την ελευθερία σύστασης ενώσεων προσώπων και σωματείων από αλλοδαπούς.

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει ρητά το δικαίωμα αυτό μόνο για τους Έλληνες. Παλαιότερα ακολουθήθηκε πιστά το γράμμα της συνταγματικής διάταξης χωρίς να επιτρέπεται ελεύθερη δράση αλλοδαπών σε αυτόν τον τομέα. Αυτό ήταν απόλυτα δικαιολογημένο αν κάποιος κάνει μία συγκριτική έρευνα με τα άλλα ευρωπαϊκά συντάγματα της εποχής και αν επιπλέον αναλογιστεί πως ιστορικά και πολιτικά κάτι τέτοιο ευνοείτο για πολλούς λόγους: Πρώτον διότι ακόμα δεν ήταν καθόλου πυκνή η εισροή αλλοδαπών στη χώρα μας και κατά συνέπεια επιβεβλημένη μία τόσο εξεζητημένη και παράλληλα πρωτοποριακή ρύθμιση. Δεύτερον, η πολιτική αστάθεια στη χώρα μας και οι συνεχής δράση των ξένων κρατών παράλληλα ή ενίοτε και χειρουργικά δεν έδωσε περιθώρια

στον έλληνα νομοθέτη ή τουλάχιστον στον ερμηνευτή του νόμου να σκεφτεί πιο ανοιχτά και να προχωρήσει σε μία ρύθμιση ή ερμηνεία με αυξημένο ρίσκο και αβέβαια αποτελέσματα.

Όλα αυτά πλέον ανήκουν στο παρελθόν και η σύγχρονη ερμηνεία δεν αποκλείει στον έλληνα νομοθέτη την αναγνώριση των δικαιωμάτων αυτών στους αλλοδαπούς χωρίς όμως να θίγεται η διατύπωση των ά. 11 και 12 του Συντάγματος. Έτσι λοιπόν επικύρωσε με το ν. 2329/53 την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο των Παρισίων βασιζόμενος στη συνταγματικής στην αυξημένης τυπικής ισχύος και πολύ σημαντική διάταξη του α. 28 του Συντάγματος. Βεβαίως το α. 11 της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης το οποίο και είναι εφαρμοστέο στην ελληνική έννομη τάξη αναφέρει πως μόνο εκπαιδευτικοί, φιλολογικοί και θρησκευτικοί σκοποί δίνουν δικαίωμα συνάθροισης στους αλλοδαπούς. Η μόνη αιτία περιορισμού είναι πολιτικοί λόγοι.²¹

Έτσι λοιπόν, πλέον και οι αλλοδαποί ελεύθερα μπορούν να συναθροίζονται και όχι τυχαία για διάφορους σκοπούς, να λαμβάνουν κοινές αποφάσεις επί συγκεκριμένων θεμάτων, κατ'επέκταση να διαδηλώνουν στα πλαίσια πάντα που αυτό επιτρέπεται και για τους έλληνες πολίτες. Αυτός είναι άλλωστε και ο γενικός κανόνας που εφαρμόζεται για τα δικαιώματα των αλλοδαπών και κριτήριο και εδώ για το τι ακριβώς ισχύει για τους περιορισμούς των κλειστών συναθροίσεων, των δημόσιων συναθροίσεων, των επιθετικών διαδηλώσεων κτλ. (με άλλα λόγια ό,τι ισχύει σε όλα αυτά τα θέματα για τους ημεδαπούς, ισχύει και για τους αλλοδαπούς). Κατ'αναλογία οι αλλοδαποί είναι ελεύθεροι να συστήνουν σωματεία και ενώσεις προσώπων με σκοπό μη κερδοσκοπικό, να διεξάγουν ελεύθερα τις εκλογές τους για το διοικητικό τους συμβούλιο, έχουν δικαίωμα εισόδου σε σωματεία, δικαίωμα συμμετοχής στη λειτουργία, ελευθερία λειτουργίας εν γένει κτλ.²²

²¹ Βλ. Δημητρόπουλος Γ. Α., Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.

²² Το α. 11 της ΕΣΔΑ το οποίο και επικυρώθηκε προβλέπει πως οι αλλοδαποί απολαύουν το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι το οποίο περιορίζεται όσον αφορά την ίδρυση πολιτικών ενώσεων.

Δ. ΙΙ. στ. Κατοχύρωση δικαστικής προστασίας αλλοδαπού στο Σύνταγμα.

Η κατηγορία αυτή δικαιωμάτων περιλαμβάνει το δικαίωμα του νόμιμου δικαστή, τα δικαιώματα του προσωρινώς κρατούμενου και εκείνου που συλλαμβάνεται, τα δικαιώματα που απορρέουν από την αρχή *nulla poena sine lege scripta*, το δικαίωμα του αναφέρεσθαι, την ελεύθερη παροχή έννομης προστασίας και την προηγούμενη ακρόαση.

Όλα αυτά τα δικαιώματα συνδέονται άμεσα με την αρχή του Κράτους Δικαίου και για το λόγο αυτό δε νοείται διάκριση αλλοδαπών και ημεδαπών στη άσκηση της δικαστικής προστασίας²³. Το αντίθετο θα ήταν εντελώς παράλογο και κάθετο στο πνεύμα της ερμηνείας των ρυθμίσεων του Συντάγματος. Καμία διάκριση δεν θα μπορούσε να επηρεάσει την απονομή της δικαιοσύνης κατά τρόπο δίκαιο και ίσο σε όλους τους αποδέκτες των συνεπειών του νόμου.

Έτσι λοιπόν αρκετά περιεκτικά να αναφέρουμε ότι ο αλλοδαπός προστατεύεται εξίσου με τον έλληνα πολίτη στις αστικές, τις ποινικές και τις διοικητικές δίκες, απαγορεύεται να συλληφθεί και να φυλακιστεί όπως το α. 6 του Συντάγματος ορίζει χωρίς την ύπαρξη εντάλματος και μάλιστα αιτιολογημένου, δικαιούται να απολυθεί με την πάροδο των προθεσμιών, απαγορεύεται να εκτίσει ποινή χωρίς να υπάρχει νόμος που να την προβλέπει ρητά, δικαιούται να δικαστεί από τον δικαστή που ορίζει ο νόμος και παρέχει όλα τα εχέγγυα της ομαλής και δίκαιης δίκης, δικαιούται να προσφύγει στην αρμόδια αρχή προκειμένου να επιληφθεί επί συγκεκριμένου θέματος σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και τέλος έχει το δικαίωμα τόσο απέναντι στο κράτος όσο (μέσω της τριτενέργειας) και απέναντι σε εργοδότες να αναπτύξει τις θέσεις του πριν τη δίκη με σκοπό την πιο αποτελεσματική προστασία του ως διοικούμενος ή ως εργαζόμενος.

²³ Ρητά άλλωστε ορίζεται αυτό στο α. 5 παρ. 3

Δ. ΙΙ. ζ. ΜΜΕ, τύπος και πληροφόρηση ως προς τους αλλοδαπούς.

Στην τελευταία αυτή κατηγορία δικαιωμάτων της κοινωνικής υπόστασης του ανθρώπου περιλαμβάνονται όλα τα δικαιώματα που προκύπτουν από την ελευθερία της πληροφόρησης, του τύπου, και όσα πηγάζουν από τη λειτουργία μέσω όπως η τηλεόραση, το ραδιόφωνο κτλ. Πρόκειται για δικαιώματα που πολύ έντονα διεκδικήθηκαν τον 18^ο αιώνα και κατακτήθηκαν και που από εκεί και πέρα μεταβάλλονται συνέχεια, ενδυναμώνονται και προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες που προκύπτουν ιδίως από τις νέες τεχνολογίες.

Κανείς δεν μπορεί ούτε κι εδώ να αμφισβητήσει την ισχύ αυτών των δικαιωμάτων για όλα τα φυσικά πρόσωπα που διαμένουν στην Ελλάδα. Όλοι οι αλλοδαποί όπως και οι έλληνες πολίτες έχουν το δικαίωμα στην έκφραση της γνώμης τους μέσω του τύπου²⁴, την ελευθερία να ιδρύουν ΜΜΕ, να εκδίδουν εφημερίδες ή να χρησιμοποιούν συχνότητες του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης για την προβολή δικών τους προγραμμάτων, έχουν την ελευθερία να απευθύνονται σε οποιοδήποτε μέσω, την απαίτηση να μη λογοκρίνονται επ' ουδενία περιπτώσει, να πληροφορούνται για οτιδήποτε οφείλουν ή μπορούν να γνωρίζουν κτλ.

Δ. ΙΙΙ. Τα οικονομικά δικαιώματα του αλλοδαπού: δικαίωμα στην οικονομική δραστηριότητα, δικαίωμα στην ιδιοκτησία και περιορισμοί, δικαίωμα στην εργασία.

Ο οικονομικός χώρος είναι εκείνος ο οποίος στην κοινωνία προσφέρει τα μέσα για τη βελτίωση πολλών άλλων παραγόντων στην ατομική ζωή κάθε πολίτη και κατ'επέκταση στον κοινωνικό ή και τον πολιτικό χώρο. Βεβαίως αυτοί οι τρεις ποτέ δε μεταβάλλονται ανεξάρτητα αλλά εν γένει αλληλεπιδρούν. Στον οικονομικό χώρο διεξάγεται ο στίβος απόκτησης αγαθών μέσω της επιχειρηματικής δραστηριότητας, μέσω των επενδύσεων,

²⁴ ΤριμΠλημΘεσσ 20234/2002

των εμπορικών κινήσεων αλλά και μέσω του ανταγωνισμού, θεμιτού ή αθέμιτου.

Το κράτος στην Ελλάδα παίζει ακόμα ουσιαστικό ρόλο στον οικονομικό προγραμματισμό κάτι που διατυπώνεται στο ά. 106 παρ.1. Μία τέτοια ρύθμιση αποτελεί μεν κατάλοιπο σοσιαλιστικών επιδράσεων μέσα σε ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό καπιταλιστικό ρεύμα, όμως σε ένα κράτος μικρό με όχι μεγάλα κεφάλαια και μικρή βιομηχανική δραστηριότητα, προσφέρει σταθερότητα στους ιστούς που στηρίζουν ολόκληρο το οικονομικό σύστημα καθώς υπάρχει κεντρικός ρυθμιστής όσο κι αν αυτό ενέχει άλλου είδους κινδύνους.

Επειδή όμως επί του παρόντος εξετάζεται κυρίως η σχέση των αλλοδαπών με τα δικαιώματα του οικονομικού χώρου, πρέπει να αναφέρουμε πως εν γένει οι αλλοδαποί δεν αντιμετωπίζουν από συνταγματικής απόψεως διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με τους έλληνες πολίτες σε ολόκληρο το φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων με μία βασική προϋπόθεση που εστιάζει ιδίως στο δικαίωμα της εργασίας: να είναι νόμιμοι στην Ελλάδα και να έχουν άδεια εργασίας. Αν αυτό δε συμβαίνει τότε απλώς η σύμβαση εξαρτημένης εργασίας μετατρέπεται σε σχέση εργασίας με όλα τα δικαιώματα που πηγάζουν από αυτήν και την αξίωση στο μισθό μετατρέπεται σε αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού. Βεβαίως, πρέπει να σημειωθεί πως πλέον η μεταχείριση κοινοτικών αλλοδαπών είναι προνομιακή σε σχέση με τους υπόλοιπους κάτι το οποίο δεν είναι αντισυνταγματικό καθώς το νόημα της οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης θα είχε έτσι κι αλλιώς τέτοιου είδους θετικές συνέπειες. Απ'τη στιγμή δηλαδή που σε κοινοτικές συμβάσεις προβλέπονται ρυθμίσεις που διευκολύνουν τη μετακίνηση εργατικού δυναμικού ή τη μετακίνηση κεφαλαίων δεν τίθεται κανένα νομικό ζήτημα ως προς τη νομιμότητα τέτοιου είδους διευκολύνσεων.

Από την εργασία, που προαναφέραμε το γενικό πλαίσιο των δικαιωμάτων που απορρέουν για τους αλλοδαπούς, ιονίζονται και άλλα δικαιώματα τα οποία περικλείουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής, την απαγόρευση της αναγκαστικής εργασίας, την απαγόρευση της παιδικής εργασίας, το δικαίωμα

στην κοινωνική ασφάλιση²⁵ κ.ά. Σε όλα αυτά τα δικαιώματα δε νοείται ουδεμία διάκριση βάσει εθνικότητας καθώς πρώτα απ'όλα σχετίζονται άμεσα με τα μητρικά θεμελιώδη δικαιώματα της αξίας του ανθρώπου και της ισότητας αλλά και με άλλα κορυφαία από πικρούς τομείς όπως είναι η αξιοπρέπεια, η τιμή, η υγεία κτλ.

Η ιδιοκτησία προστατεύεται στο Σύνταγμα στο ά. 17. Το δικαίωμα αυτό σαφέστατα είναι πανανθρώπινο και δεν μπορεί να νοηθεί διαχωρισμός ελλήνων και αλλοδαπών καθώς θα επρόκειτο για παράφορη παραβίαση και πάλι των μητρικών δικαιωμάτων και μάλιστα χωρίς ενδεχόμενο νομικό αντίλογο αλλά και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο πρωτόκολλο, ά.1). Μάλιστα με τον όρο ιδιοκτησία προστατεύεται κάθε είδους εμπράγματα εξουσία και είναι δικαίωμα στρεφόμενο κατά του κράτους και άλλων φορέων δημόσιας εξουσίας και ως γνήσιο αμυντικό κατά και των ιδιωτών.

Περιορισμός υπάρχει μόνον ένας: Απαγορεύεται η κτήση εμπραγμάτων δικαιωμάτων από αλλοδαπούς σε ακίνητα σε περιοχές παραμεθώριες²⁶. Ένας τέτοιος περιορισμός τόσο εξειδικευμένος είναι σαφές ότι υπαγορεύεται από λόγους εθνικό συμφέροντος το οποίο και πρέπει να προστατεύεται πριν από οτιδήποτε άλλο και στη βάση του Συντάγματος. Ο περιορισμός αυτός συμφωνεί απόλυτα με το ά. 5 παρ.1 του Συντάγματος που αναφέρει πως καθένας (και οι αλλοδαποί) είναι ελεύθερος να συμμετέχει στην οικονομική ζωή της χώρας αρκεί να μην παραβιάζει το Σύνταγμα (και τις αρχές του) και με το ά. 17 που και αυτό με τη σειρά του προϋποθέτει τη μη αντίθεση στο Σύνταγμα. Εξαίρεση από τον περιορισμό αυτό αποτελεί η απόκτηση υποθήκης ή κληρονομικού δικαιώματος επί των ακινήτων αυτών.^{27,28}

²⁵ Βλ. ά. 39 παρ. 1 ν 2910/2001 σύμφωνα με τον οποίο οι διατάξεις του ν.δ. 57/1953 περί κοινωνικής προστασίας εφαρμόζονται και στους μόνιμα εν Ελλάδα διαμένοντες αλλοδαπούς. Βλ. *Δημητρόπουλος Γ. Α.*, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.

²⁶ Βλ. ν. 3250/1924, ά.2 παρ.4 και σχετικά συμπληρωματικά διατάγματα Ν.Δ. 5 Μαΐου 1926, Ν.Δ. 22 Ιουνίου 1927 και βλ. και Α.Ν. 1366/1938ά. 9 παρ.1.

²⁷ Στο ίδιο μήκος κύματος υπάρχουν και κάποιοι άλλοι περιορισμοί ιδιαίτερα εξειδικευμένοι όπως αυτός που απαιτεί ειδική άδεια για τους αλλοδαπούς για την άσκηση από μέρους τους δικαιώματος ματελλοκτησίας.

²⁸ Βλ. *Βούλγαρης Ι.*, Συνταγματική προστασία του αλλοδαπού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1980-1981.

Ε. Ι. Δικαιώματα ιδιάζοντος περιεχομένου για τους αλλοδαπούς.

Υπάρχουν κάποια δικαιώματα και κάποιες σχέσεις που αναμφισβήτητα διέπονται από το Συνταγματικό Δίκαιο και έχουν να κάνουν αποκλειστικά με καταστάσεις που δημιουργούνται από τη φύση και μόνο του αλλοδαπού ως ανθρώπου ζει μακριά από το κράτος του οποίου έχει την ιθαγένεια και δεν είναι άλλα από το δικαίωμα εισόδου, παραμονής, κίνησης και εγκατάστασης και το δικαίωμα εξόδου.²⁹

Ε. Ι. α. Δικαίωμα εισόδου.

Το αναφερόμαστε στο δικαίωμα εισόδου αναφερόμαστε στην δυνατότητα του καθενός να περάσει τα ελληνικά σύνορα και να μπει στην ελληνική επικράτεια. Όταν ένα φυσικό πρόσωπο έχει την ελληνική ιθαγένεια τότε δεν υφίσταται κανένα εμπόδιο στην κίνηση αυτή καθώς από την ίδια την ιθαγένεια προκύπτει αυτονόητο δικαίωμα εισόδου στη χώρα της οποίας έχει την ιθαγένεια. Όταν όμως δε συμβαίνει αυτό, τότε πρέπει να εξεταστούν άλλοι παράγοντες και το δικαίωμα εισόδου περιορίζεται αυστηρά.

Πρώτα πρώτα πρέπει να γίνει έλεγχος από ποιο κράτος προέρχεται ο αλλοδαπός που επιθυμεί την είσοδό του στην Ελλάδα. Αν πρόκειται για κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τότε το δικαίωμα αυτό υφίσταται απόλυτα σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο και συγκεκριμένα τη Συνθήκη της Ρώμης. Για όλους τους άλλους αλλοδαπούς πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις αλλά κι αυτό από μόνο του δεν επιτρέπει την είσοδο. Πρέπει επιπλέον να υπάρχει συγκεκριμένος λόγος για τον οποίο να ζητείται η είσοδος στη χώρα που αυστηρά περιορίζονται στους εξής:

- για λόγους σπουδών³⁰
- για παροχή εξαρτημένης εργασίας
- για ανεξάρτητη πιστοποιημένη οικονομική δραστηριότητα
- για οικογενειακή συνένωση

²⁹ Όπως εύκολα παρατηρεί κάποιος είναι όλα δικαιώματα που έχουν να κάνουν με την ελευθερία της κίνησης.

³⁰ Βλ. ΣτΕ 2280/1990

- για συγκεκριμένους λόγους ειδικούς

Ε. Ι. β. Δικαίωμα παραμονής, κίνησης και εγκατάστασης.

Το δικαίωμα της παραμονής στην Ελλάδα, όπως και αυτό της ελεύθερης κίνησης και εγκατάστασης υφίσταται και λειτουργεί στο ίδιο πλαίσιο που λειτουργεί και το δικαίωμα εισόδου όσον αφορά τους αλλοδαπούς τους προερχόμενους από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κάτι το οποίο σημαίνει πως κανένας περιορισμός δεν υπάρχει για τους τελευταίους.

Για τους υπόλοιπους όμως αλλοδαπούς τα πράγματα είναι πιο αυστηρά. Κατ'αρχάς δρουν μέσα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο χρονικό το οποίο συνάγεται από την άδεια που έχουν λάβει και είναι τόσο όσο απαιτείται για την ολοκλήρωση των λόγων για τους οποίους εισήλθαν. Βεβαίως όσοι αλλοδαποί διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα όπως έγινε εκτενής αναφορά ανά δικαίωμα παραπάνω, δε σημαίνει ότι δεν απολαύουν συνταγματικής προστασίας καθώς πολλά είναι τα δικαιώματα που ασκούνται και ισχύουν χωρίς καμία διάκριση νομική, όμως σίγουρα είναι σε δυσμενέστερη θέση από τους νόμιμους οι οποίοι έχουν πρώτα απ'όλα ελευθερία κίνησης και καρπώνονται όλα τα προνόμια που τους προσφέρει ο κοινός νομοθέτης. Ο μόνος περιορισμός εδώ, εφόσον λοιπόν ένας αλλοδαπός έχει νόμιμα εισέλθει στην Ελλάδα είναι τυχόν ύπαρξη ζητήματος εθνικής ασφάλειας, δημόσιας τάξης και δημόσιας υγείας. Πρόκειται για εξειδικευμένες περιπτώσεις, όμως όταν συμβαίνει π.χ. με μία υπουργική απόφαση για ένα έκτακτο μέτρο υπέρ της δημόσιας υγείας τότε δεν τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας.

Ε. Ι. γ. Δικαίωμα εξόδου και απέλαση.

Η έξοδος από τη χώρα διακρίνεται σε εκούσια και αναγκαστική. Εκούσια είναι η έξοδος από τα ελληνικά σύνορα με απόφαση και δράση του ιδίου. Στην εκούσια έξοδο, δεν μπορεί να τεθεί κανένας περιορισμός όσον αφορά τους αλλοδαπούς καθώς κανείς δεν θα μπορούσε να τον εμποδίσει από την άσκηση του απολύτου δικαιώματός του που απορρέει από την ιθαγένειά του να εισέλθει στο κράτος του οποίου κατέχει την ιθαγένεια. Περιορισμός μπορεί να

τεθεί μόνο για τους Έλληνες υπό πολύ αυστηρές προϋποθέσεις όταν ιδίως έχει τελέσει κάποιο βαρύ έγκλημα για το οποίο του έχει ασκηθεί ποινική δίωξη.³¹

Η αναγκαστική έξοδος από στην αντίπερα όχθη δεν υφίσταται σαν μέτρο εις βάρος έλληνα πολίτη (σαν είδος εξορίας). Για τους αλλοδαπούς όμως υπάχρουν δύο κατηγορίες αναγκαστικής εξόδου: Πρόκειται για την απέλαση και την έκδοση.

Απέλαση είναι η επιταγή της διοικητικής ή δικαστικής αρχής μ πράξη της τελευταίας προς την υποχρεωτική απομάκρυνση του αλλοδαπού από την ελληνική επικράτεια.³² Οι περιπτώσεις της δικαστικής απέλασης είναι πιο σαφείς και αυτονόητες. Η διοικητική απέλαση συμβαίνει σε περιοριστικές περιπτώσεις οριζόμενες από το νόμο, όπως είναι ορισμένες σπάνιες τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις, παραβιάσεις του ν. 2910/2001, περιπτώσεις επείγουσες και έκτακτες που έχουν να κάνουν με τη δημόσια ασφάλεια ή τη δημόσια υγεία.³³ Δεν ισχύουν ακριβώς τα ίδια για τους ευρωπαϊούς αλλοδαπούς καθώς τα δύο κράτη (υποδοχής και αποστολής) μέσω της συνεργασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να επιτυγχάνουν λύσεις συναινετικές και αρκετά πιο αποτελεσματικές προς το σκοπό αυτό.

Η έκδοση είναι η δεύτερη περίπτωση της αναγκαστικής εξόδου από τη χώρα η οποία συμβαίνει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο αλλοδαπός διώκεται ή έχει ήδη καταδικαστεί και ανάγεται μάλλον στη συνεργασία της δικαστικής εξουσίας των δύο κρατών με σκοπό την ορθότερη δικαστική αντιμετώπιση (συχνά την ευμενέστερη για τον κατηγορούμενο) του εκάστοτε ζητήματος. Περιορισμός εδώ εκ του Συντάγματος υπάρχει ρητός στο ά. 5 παρ.2 εδ. β' που αναφέρει πως απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας.

³¹ Ας μην ξεχνούμε εδώ το σύνδεσμο που αναπτύσσουν μεταξύ τους το ποινικό με το συνταγματικό δικαιο ως προς τη συμπεριφορά των κρατικών οργάνων όταν τα τελευταία του περιορίζουν το μητρικό δικαίωμα της ελευθερίας.

³² Βλ. ΣτΕ 1239/2002

³³ Η αστυνομική αρχή διατάσσει την απέλαση και το μόνο διοικητικό μέσο που μπορεί να χρησιμοποιήθει ο αλλοδαπός κατ'αυτής της απόφασης είναι η προσφυγή στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας.

Στ. Πολιτικά συνταγματικά δικαιώματα αλλοδαπών.

Με τον όρο πολιτικά δικαιώματα νοούνται πολλές κατηγορίες δικαιωμάτων οι οποίες όμως διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τη φύση των τελευταίων. Εδώ δεν υπάρχει διαφοροποίηση στην αντιμετώπιση κοινοτικών αλλοδαπών και υπολοίπων καθώς κάτι τέτοιο θα ήταν άτοπο. Το πολιτικό δικαίωμα συνδέεται αυστηρότατα με την ιθαγένεια στο ελληνικό σύνταγμα (σε αντίθεση με συντάγματα ξένων κρατών – βλ. ΗΠΑ) και για το λόγο αυτό περισσότερες είναι οι περιπτώσεις που δεν έχουν ισχύ τα δικαιώματα αυτά για τους αλλοδαπούς.

Πιο αναλυτικά:

- Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι δίνεται αυστηρά σε πολίτες έλληνες καθώς τα δικαιώματα αυτά συνδέονται άμεσα με την άσκηση της κρατικής εξουσίας για την οποία υπόλογο είναι αποκλειστικά το ελληνικό έθνος
- Δικαίωμα συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι όταν αυτά τα συνταγματικά δικαιώματα ασκούνται αποκλειστικά με σκοπό πολιτικό. Είναι ένας σημαντικός περιορισμός για τα δικαιώματα αυτά (βλ. ανωτέρω Δ. ΙΙ. Ε. Συλλογική δράση αλλοδαπών)
- Δικαίωμα εργασίας σε δημόσιες υπηρεσίες επιφυλάσσεται αποκλειστικά για τους έλληνες, όμως εξαιρέσεις υπάρχουν
- Δικαίωμα απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας από αλλοδαπό υπάρχει³⁴. Ωστόσο αυτό δε σημαίνει πως το ελληνικό κράτος υποχρεούται να την παράσχει καθώς δεν υφίσταται αξίωση του αλλοδαπού προς κάτι τέτοιο και μάλιστα ουτε καν υποχρέωση αιτιολόγησης υπάρχει. Αν όμως παρασχεθεί αυτό γίνεται με πολιτογράφηση³⁵. Ειδικά ευνοϊκότερη ρύθμιση, απόλυτα δικαιολογημένη παρέχεται για τους ομογενείς αλλοδαπούς που επιδιώκουν την ελληνική ιθαγένεια.

³⁴ Οι έλληνες πολίτες χάνουν την ελληνική ιθαγένεια ως κύρωση μόνο εφόσον ασκήσουν σε ξένο κράτος υπηρεσία αντίθετη με τα συμφέροντα της Ελλάδος, ή αν αποκτήσουν εκούσια ιθαγένεια κάποιου άλλου κράτους.

³⁵ Για την πολιτογράφηση ακολουθείται μία συγκεκριμένη διαδικασία με σκοπό την ελληνοποίηση του αλλοδαπού. Ξεκινά κατόπιν αιτήσεως στο δήμο ή την κοινότητα, συνεχίζεται στην περιφέρεια και ολοκληρώνεται στο Υπουργείο Εσωτερικών. Η ιθαγένεια δίδεται με απόφαση του Υπουργού και ορκομωσία του αλλοδαπού.

- Δικαίωμα πολιτικού ασύλου δεν αναγνωρίζεται από το ελληνικό σύνταγμα. Προβλέπεται απλώς ειδική διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού ως πρόσφυγα με σκοπό την ανάλογη προνομιακή μεταχείρισή του μέσω του Π.Δ. 61 της 30.3/1.4.1999.

Συμπεράσματα (- περίληψη)

Όπως έγινε ξεκάθαρο από ολόκληρη την ανωτέρω ανάλυση, η ελληνική έννομη τάξη παρέχει πλήρη προστασία στους αλλοδαπούς και μάλιστα θεμελιωμένη σε πολύ μεγάλο ποσοστό στο Σύνταγμα, απ'την εποχή της αναθεώρησης του 1975. Παρατηρείται πως σε σύγκριση με άλλα δίκαια στην Ευρώπη αλλά και παγκόσμια, ανάλογη στήριξη στα συνταγματικά δικαιώματα των αλλοδαπών δεν παρέχεται.³⁶ Αυτό αρχικά είχε σαν σκοπό την ενδυνάμωση της συνεργασίας της Ελλάδας με τα ξένα κράτη ώστε να επιτυγχάνεται ευνοϊκή μεταχείριση για τους Έλληνες του εξωτερικού αφού μέχρι τότε η χώρα μας ήταν σχεδόν αποκλειστικά κράτος αποστολής. Με τη μεταβολή όμως της καταστάσεως σε χώρα υποδοχής, η συνταγματική αυτή προστασία απέκτησε άμεση σκοπιμότητα και λόγο ύπαρξης. Από εκεί και πέρα, μέχρι σήμερα η συνταγματική προστασία των αλλοδαπών συνέχισε να ενισχύεται και να ενδυναμώνεται μέσα και από διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Επιπλέον, οι γενικές ρήτρες (κάποιες εκ των οποίων μάλιστα έχοντας στην Ελλάδα και συνταγματική κατοχύρωση) πάντοτε ισχύουν και διαδραματίζουν βαρύνουσας σημασίας ρόλο στις διακρατικές σχέσεις.

Με τον όρο «αλλοδαποί» εννοούνται πολλές κατηγορίες ανθρώπων που επιβιώνουν σε ξένη από την δική τους πατρίδα. Από αυτές τις κατηγορίες για λόγους πολιτικούς και κοινωνικούς οι πρόσφυγες έχουν προνομιακή αντιμετώπιση σε σχέση με τους υπόλοιπους αλλοδαπούς σε διάφορους τομείς. Οι παράνομοι αλλοδαποί, συγκεκριμένα οι λαθρομετανάστες αυξήθηκαν ποσοστιαία τις τελευταίες δύο δεκαετίες στην Ελλάδα και ο νομοθέτης εφηύρε

³⁶ Βλ. Βούλγαρης Ι., Συνταγματική προστασία του αλλοδαπού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1980-1981. Το άρθρο 5 του Σ. παρέχει πρωτοφανή προστασία στους αλλοδαπούς μέσω μιας διάταξης «γενικής χρήσεως». Στην Διεθνή Κοινότητα δεν υπάρχει ανάλογη ρύθμιση που να εφαρμόζεται υπέρ των αλλοδαπών.

εφυείς τρόπους νομιμοποίησης ώστε να περιορίσει τις αρνητικές συνέπειες του φαινομένου που δεν είναι άλλος από τη νομιμοποίηση.

Παρατηρώντας και αναλύοντας τα επιμέρους δικαιώματα εντοπίζουμε μία γενική τάση στα περισσότερα από αυτά να ισχύουν αδιάκριτα για ημεδαπούς και αλλοδαπούς. Αυτό ισχύει πολύ γενικευμένα για τα μητρικά συνταγματικά δικαιώματα με κάποιες ιδιαίτερες επισημάνσεις για την ισότητα που έγιναν στο ανάλογο κεφάλαιο. Στα οικονομικά συνταγματικά δικαιώματα υπάρχουν διαφοροποιήσεις για τους κοινοτικούς και μη κοινοτικούς αλλοδαπούς για λόγους ευνόητους που έχουν κυρίως να κάνουν με τη σκοπιμότητα της ίδρυσης των ευρωπαϊκών κοινοτήτων. Στα πολιτικά δικαιώματα υπάρχει σαφής εύνοια για τους Έλληνες πολίτες υπέρ των οποίων κυρίως θεσπίστηκαν, όμως και πάλι διακρίνουμε μία τάση διεύρυνσης των φορέων αυτών των δικαιωμάτων. Στο μεγαλύτερο όγκο των δικαιωμάτων που είναι αυτά του κοινωνικού χώρου υπάρχουν μόνο μικροδιαφοροποιήσεις που τείνουν να εξαλειφθούν ακόμα κι αυτές μέσα στις επόμενες δεκαετίες, όπως εκείνες που εντοπίζονται στο δικαίωμα της παιδείας (με την διαδικαστική έννοια). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι ρυθμίσεις επί δικαιωμάτων που ανάγονται αποκλειστικά στους αλλοδαπούς όπως το δικαίωμα εισόδου, παραμονής και κίνησης στις οποίες παρατηρούμε δύο πράγματα: 1. τον σημαντικό ρόλο του κατά πόσο τηρεί ένας αλλοδαπός τις απαραίτητες εκ του νόμου προϋποθέσεις για την είσοδο και παραμονή του εντός των συνόρων και 2. το σημαντικό ρόλο ειδικών νομοθετικών ρυθμίσεων με έντονο τυπολατρικό – γραφειοκρατικό χαρακτήρα.

Σε ολόκληρη αυτήν την ανάπτυξη στόχος ήταν αφενός να παρουσιαστεί η νομική κατάσταση που ισχύει στην Ελλάδα υπό το παρόν καθεστώς και να τονιστεί η σημασία της κατοχύρωσης των συναταγματικών δικαιωμάτων των αλλοδαπών σε δύο επίπεδα: τόσο υπέρ των αλλοδαπών που ζούν στην Ελλάδα, όσο και υπέρ του ίδιου του ελληνικού κράτους στη σχέση του με τα άλλα κράτη εντός της διεθνούς κοινότητας.

Βιβλιογραφική επιλογή

1. *Ανδρόπουλο Π.*, Η κτήση από αλλοδαπούς εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων που βρίσκονται σε παραμεθώριες περιοχές,
2. *Βούλγαρης Ι.*, Συνταγματική προστασία του αλλοδαπού, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1980-1981.
3. *Βούλγαρης Ι.*, Είσοδος, έξοδος, παραμονή του αλλοδαπού στην ελληνική επικράτεια Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1995.
4. *Βούλγαρης Ι.*, Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
5. *Βρέλλης Β. Σ.*, Δίκαιο Αλλοδαπών, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2003.
6. *Δημητρόπουλος Γ. Α.*, Συνταγματικά Δικαιώματα – Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' – Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.
7. *Δημητρόπουλος Γ. Α.*, Συνταγματικά Δικαιώματα – Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τομ. ΙΙΙ Ημ.Β' Αθήνα, 2005.
8. *Δημητρόπουλος Γ. Α.*, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των Αλλοδαπών στην Ελλάδα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004.
9. *Παλασιώπη Ζ.* - *Πασσιά*, Βασικοί Νόμοι Δικαίου καταστάσεως αλλοδαπών, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2003.
10. *Παλασιώπη Ζ.* - *Πασσιά*, Βασικοί Νόμοι Δικαίου Καταστάσεως αλλοδαπών, Είσοδος-έξοδος-εργασία-απέλαση & εγκατάσταση αλλοδαπών στην Ελλάδα, Δ' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004.
11. *Παλασιώπη Ζ.* - *Πασσιά*, Δίκαιο Καταστάσεως αλλοδαπών, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
12. *Σωτηροπούλου Ν.*, *Ε. Καλαντζή*, Προβλήματα προστασίας των προσφύγων στην Ελλάδα, εισήγηση σε συνέδριο για τους πρόσφυγες/ Φεβρουάριος 1993.

13. *Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες - ημερίδα, Η προστασία των Προσφύγων στην Ελλάδα υπό το Φως των Νεότερων Εξελίξεων, πρακτικά ημερίδας, Αθήνα 3 Οκτωβρίου 1998, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998.*
14. *Επιστημονική ημερίδα, Το νομικό καθεστώς των αλλοδαπών στην Ελλάδα, Αθήνα 1995.*
15. *Τετράδια Συνταγματικού Δικαίου, Τα δικαιώματα των αλλοδαπών όπως πηγάζουν από το Ν 1975/1991, κριτική θεώρηση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995.*
16. *N.Sotiropoulos, The new legal framework of alien immigration and Nationality Law and Practice, Vol.6, No 3, 1992.*

Νομικά Άρθρα

1. *Ληξουριώτης Ι, απασχόληση αλλοδαπών στην Ελλάδα, Ε.Εργ.Δ 50, 1991.*
2. *Ληξουριώτης Ι, Αλλοδαποί και ισότητα αμοιβής, Ε.Εργ.Δ 50, 1991, σελ.402 επ.*
3. *Χλέπας Ν. - Σπυράκος Δ, ο Ν. 1975/1991 περί αλλοδαπών και το Σ., τετράδια Συνταγματικού δικαίου, 1992, σελ 617.*

Πίνακας Νομολογίας

- ΑΠ 722/1986
- ΑΠ 216/1988
- ΣτΕ 2280/1990
- Ολ.ΣτΕ 3265/1990
- ΑΠ 1828/1993
- ΣτΕ 485/1999 (Τμ Δ')
- ΕφΑθ 1425/1999
- ΣτΕ 3146/1999
- ΣτΕ 3248/1999
- ΣτΕ (ΕΑ) 323/2000
- ΣτΕ 820/2000
- ΣτΕ 1359/2000
- ΣτΕ 2400/2000 (Τμ Δ')
- ΣτΕ 1507/2001
- Εφ Θεσσ 2536/2001
- ΣτΕ 2656/2001 (Τμ Δ')
- ΕφΑθ 4421/2001
- Εφ.Αθ. 4818/2001
- ΣτΕ 1239/2002 (Δ')
- Συμβ. Πλημ.Πειρ 463/2002
- Τρμ.Πλημ.Θεσσ. 20234/2002
- Διοικ. Πρ.Αθ 500/2003
- Διοικ. Πρ. Αθ 2025/2003
- ΣτΕ 1904/2003 (Τμ. Δ')
- Διοικ Πρ. Αθ. 2008/2003
- ΣτΕ 2165/2003 (Τμ Δ')
- Διοικ. Πρ. Αθ 2251/2003
- Ολ.ΑΠ. 3/2004
- Υπόθεση C-348/96 Donatella Calfa

Ευρετήριο Λημμάτων

- άδεια εργασίας ΔΙΙΙ
- άδεια παραμονής ΕΙβ
- αθλητισμός ΔΙΙα
- αλλοδαπός ΑΙ
- ανθρώπινη αξία Εισ.,
- αξιοπρέπεια ΔΙΙγ
- απέλαση αλλοδαπού ΕΙγ
- άσυλο ΑΙΙ
- άσυλο πολιτικό Στ
- ατομική ζωή ΔΙΙδ
- γενικές ρήτρες ΒΙΙ
- δικαστική προστασία ΔΙΙστ
- δουλεία ΔΙγ
- εγκατάσταση αλλοδαπού ΕΙβ
- εισοδος αλλοδαπού ΑΙV, ΕΙα
- έκδοση αλλοδαπού ΕΙγ
- εκλέγειν κ' εκλέγεσθαι Στ
- ελευθερία Εισ., ΑΙV
- ελευθερία έκφρασης ΔΙΙβ
- ελευθερία επικοινωνίας ΔΙΙδ
- ελευθερία ιδεών ΔΙΙβ
- ελευθερία κίνησης ΔΙγ
- ελευθερία πνευματική ΔΙγ
- ελευθερία σκέψης ΔΙΙβ
- ελευθερία υλική ΔΙγ
- εμπράγματα δικαιώματα αλλοδαπού επί ακινήτου σε παραμεθώριες περιοχές ΔΙΙΙ
- έξοδος αλλοδαπού ΕΙγ
- εργασία ΔΙΙΙ
- εργασία αλλοδαπού σε δημόσια υπηρεσία Στ
- εργασία αναγκαστική ΔΙΙΙ
- εργασία παιδική ΔΙΙΙ
- ζωή ΑΙΙΙ
- θεμελιώδη δικαιώματα Εισ., ΔΙ
- θετικό δικαιο Γ
- θρησκευτική ελευθερία ΔΙΙβ
- ιθαγένεια ΑΙ
- ισόρροπη υποδοχή οικονομικών μεταναστών ΑΙΙΙ
- κοινωνικού χώρου (δικαιώματα) ΔΙΙ
- ιδιοκτησία ΑΙΙΙ, ΔΙΙΙ
- ιδιωτική σφαίρα ΔΙΙδ
- ίση αμοιβή ΔΙΙΙ
- ισότητα Εισ.
- ημεδαπός ΑΙ
- κατοικία ΔΙΙδ
- κίνηση αλλοδαπού ΕΙβ
- κοινοτικός αλλοδαπός ΑΙ, Στ
- κοινωνική ασφάλιση ΑΙΙ, ΑΙΙΙ
- κοινωνική υπόσταση ΔΙΙγ
- κράτος αποστολής ΑΙΙΙ
- κράτος υποδοχής ΑΙΙΙ
- λαθρομετανάστευση ΑΙV

- μειονότητα ΑΙ
- μέσα μαζικής επικοινωνίας ΔΠζ
- μετανάστευση ΑΠΙ
- μητρικά δικαιώματα Εισ., ΔΙ
- μισθός ΔΠΙ
- νομιμοποίηση ΑΙΥ
- οικογενειακή ζωή ΔΠδ
- οικογενειακή συνένωση ΑΠ
- οικονομικά δικαιώματα ΔΠ
- οικονομική δραστηριότητα ΔΠ
- ομογενής ΑΙ
- ομοιογένεια ΑΠΙ
- παραμονή αλλοδαπού ΑΙΥ, ΕΙβ
- περιβάλλον ΔΠα
- ποσοστιαία υποδοχή οικονομικών μεταναστών ΑΠΙ
- παιδεία ΔΠβ
- πληροφόρηση ΔΠζ
- πνευματική υπόσταση ΔΠβ
- πολιτικά συνταγμ. Δικαιώματα Στ
- πρόσφυγας ΑΙ, ΑΠ, Στ
- προσωπικότητα ΔΙα
- ρήτρα αμοιβαιότητας ΒΠ
- ρήτρα μάλλον ευνοούμενου κράτους ΒΠ
- Σύμβαση Γενεύης ΑΙ, ΑΠ
- Σύμβαση Ν.Υόρκης ΑΙ
- συλλογική δράση ΔΠε
- συνέρχεσθαι κ' συνεταιρίζεσθαι Στ
- τέχνη ΔΠβ
- τιμή ΑΠ, ΔΠγ
- τύπος ΔΠζ
- υγεία ΔΠα
- υποχρεωτική εκπαίδευση ΑΠ
- φυσική υπόσταση ΔΠα, ΔΠγ
- φυσικό δικαίο Γ
- status libertatis ΔΙγ
- trafficking ΑΠΙ